

**# HAKİM VE SAVCILARIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN
SINIRLARI VE BUNDAN DOLAYI DİSİPLİN
SORUŞTIRMALARINA TABİ TUTULMALARI**

(THE LIMITS OF THE FREEDOM OF EXPRESSION OF JUDGES AND
PROSECUTORS AND TO BE SUBJECTED TO DISCIPLINARY INVESTIGATIONS FOR
THIS REASON)

Dr. Bahattin Aras* **

ÖZ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde düzenlenmiş olan ifade özgürlüğü, toplumun tüm bireyleri gibi hâkim ve savcılar bakımından da vazgeçilmez bir haktır. Bu hak yargı mensuplarının yargısal faaliyetlerinde geçerli olduğu gibi sosyal yaşamları bakımından da geçerlidir. Ancak yargı mensupları ifade özgürlüğünü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin de belirlediği “görev ve sorumluluk” esasları ve “dışardan gözlemci standardı” çerçevesinde onların bağımsızlıklarına, tarafsızlıklarına ve mesleki saygınlıklarına zarar gelmeden kullanmaları gerekir. Hakim ve savcıların yargının ve yargısal faaliyetin özüne, saygınlığına zarar gelmemesi bakımından dikkatli ve özenli davranma yükümlülükleri vardır. Yargı mensuplarının ifade özgürlüğüne getirilecek kısıtlamaların da ancak kanuni düzenlemeyle ve demokratik olarak onların bağımsızlıklarını, tarafsızlıklarını ve kurumsal otoritelerini korumak bakımından zorunlu ve orantılı olması gerekir. Hakim ve savcılar hakkındaki ifade özgürlüğünden kaynaklı disiplin soruşturmalarının bu esaslar çerçevesinde yürütülmesi gerekir.

***Anahtar Kelimeler :** İfade Özgürlüğü, Disiplin Soruşturması, Kısıtlama, Hakim, Savcı*

ABSTRACT

Freedom of expression, as regulated in Article 10 of the European Convention on Human Rights, is an indispensable right for judges and

Eserin Dergimize geliş tarihi: 23.06.2020. İlk hakem raporu tarihi: 08.07.2020. İkinci hakem raporu tarihi: 19.10.2020. Onaylanma Tarihi: 05.11.2020.

* Hukuk Danışmanı

** Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-3551-7363

Esere Atf Şekli: Bahattin Aras, “Hakim ve Savcıların İfade Özgürlüğünün Sınırları ve Bundan Dolayı Disiplin Soruşturmalarına Tabi Tutulmaları”, YÜHFD, C.XVIII 2021/1, s.1-47.

prosecutors like all members of the society. This right is valid not only in the judicial activities of the members of the judiciary, but also in terms of their social lives. However, members of the judiciary should use their freedom of expression without harming their independence, impartiality and professional dignity within the framework of the “duty and responsibility” principles and the “external observer standard” determined by the European Court of Human Rights. Judges and prosecutors are obliged to act carefully and attentive in order not to harm the essence and dignity of the judiciary and judicial activity. The restrictions on the freedom of expression of members of the judiciary should be compulsory and proportionate only by legal and democratic regulations in order to protect their independence, impartiality and institutional authorities. Disciplinary investigations due to freedom of expression on judges and prosecutors should be conducted within the framework of these principles.

Keywords: *Freedom Of Expression, Disciplinary Investigation, Limit, Judge, Prosecutor*

GİRİŞ

Hakim ve savcılar hakkında disiplin soruşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği Anayasanın 140. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Anayasanın 139. maddesinde ise hakimlik ve savcılık teminatı düzenlenmiştir. Anayasanın 139 ve 140. maddelerinin gereği olarak hakim ve savcılar için özel soruşturma usulü öngörülmüş ve bu düzenlemeler de hakim ve savcılar bakımından belirli güvenceler içermektedir¹. Bu güvenceler hakim ve savcılar karar verirken önemli olduğu kadar kendilerine yönelik itham ve iddiaların araştırılması noktasında da önem arz etmektedir. Belirlenen bu güvenceler hakimi sadece yasama ve yürütme organına karşı değil, aynı zamanda Kurula karşı da

¹ Cengiz Topel Çiftçioğlu, “2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcıların Disiplin Soruşturmaları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2011), C.13, S.1, s.134-135.

koruma altına almaktadır. Bunlar sayesinde hakimler kendi meslek ve varlıklarını tehlikeye atmaksızın görevlerini yerini getirebilirler².

Bu güvencelerle birlikte hakim ve savcılar bakımından hukuki ve yargısal hesap verebilirliğin gerçekleştirilmesine ilişkin çeşitli mekanizmalar mevcuttur. Bunlar içinde en önemlisi kuşkusuz 2802 sayılı Kanunda yer alan disiplin hükümleri çerçevesinde gerçekleşendir³. Hakim ve savcılar hakkındaki disiplin soruşturmalarının yargının bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esasları çerçevesinde yürütülmesinin sağlanması bakımından mevzuat hükümlerinin hukuki belirlilik ve güvenlik ilklerine uygun olması önem arz etmektedir⁴. Disiplin soruşturmasına konu edilecek hususların yargının ve yargı mensubunun asli işlevine, ve temel haklarına zarar vermemesi burada temel ölçüdür. Diğer bir ifade ile hesap verebilirlik bağlamında gerçekleştirilen disiplin soruşturmalarının yargının bağımsızlığına ve hakimlik teminatına uygun yürütülmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada 2802 sayılı Kanunun hukuki belirlilik ve kanunilik ilkelerine aykırı düzenlemelerinin geniş ve amaca aykırı yorumlanması neticesinde yargı erkinin temel işlevine ve işleyişine hakim ve savcıların evrensel haklarına zarar verecek disiplin soruşturmaları yürütüldüğü görülmektedir.

Bu bağlamda anayasal hak olan ifade özgürlüğü toplumun diğer bireyleri gibi hakim ve savcılar bakımından vazgeçilmez bir haktır. Ancak hakim ve savcıların yürüttükleri yargısal görevden kaynaklı olarak ifade özgürlüklerini kullanırken onların tarafsızlıklarına ve toplumda kendilerine ve makamlarına olan güvene zarar vermemesi önem arz etmektedir. Dolayısıyla görev ve sorumluluk bilinciyle ifade özgürlüğünün kullanımı hakim ve savcılar bakımından önemlidir. Bu konuda hakim ve savcılara dikkat ve özen yükümlülüğü yüklenmişken hakim ve savcıların ifade özgürlüğü niteliğindeki faaliyetleri noktasında yapılan şikayetlerde Kurul’unda demokratik bir toplumun gerekleri çerçevesinde dengeli bir

² Kemal Gözler, İdare Hukuku, I. Cilt, (1. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2003), s.850; Şeref Ünal, Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı, (1. Baskı, TBMM Kültür ve Sanat Kurulu Yayınları, Ankara 1994), s.21.

³ Eylem Baş, “Hâkimlerin ve Savcılarının Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşledikleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları”, (2016) *Ankara Barosu Dergisi*, S.3, s.272; Serdar Gülenler, “Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2011), C. XV, S.2, s.227.

⁴ Bahtiyar Akyıldız, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2002), C.6, S.1-2, s.239.

denetim yoluna gitme yükümlülüğü bulunmaktadır. Aksinin kabulü halinde ifade özgürlüğü hakkının özünün zarar görmesi, hakim ve savcılar bakımından işlevsiz hale gelmesi ve 2802 sayılı Kanunda tanımlanan güvencelerin ihlali söz konusu olacaktır. Bu kapsamda hakim ve savcılarının gerek yargısal karar alma sürecinde özgür düşünce ve kanaatleri ve gerekse sosyal yaşam alanlarındaki ifade özgürlüğü kapsamındaki görüş, öneri, eleştiri ve yorumları disiplin soruşturmasının konusu yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada hakim ve savcılarının mesleki ve sosyal yaşamlarındaki ifade özgürlüklerini sınırları ve bundan kaynaklı uygulamada yaşanan sorunlar ve hak ihlalleri ile bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi⁵ ve Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar ele alınacaktır.

I-) KAMU GÖREVLİLERİNİN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN SINIRLARI

A-) İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KAVRAMI ve KAPSAMI

1-) İfade Özgürlüğü Kavramı

İfade özgürlüğü konusunda birçok tanım bulunmakla birlikte en geniş tanımıyla bireyin fikir, inanış, kanaat, davranış veya duygularını şiddet içermeyen bir şekilde dış dünyaya aktarmasının serbest olmasını veya düşüncesini açıklamaya zorlanmamasını ifade etmektedir⁶. Bu noktada ifade özgürlüğü sadece sahibi için değil tüm toplum ve insanlık için faydalı, değerli ve vazgeçilmez nitelikte olması nedeniyle kamusal yönü de bulunmaktadır. İfade özgürlüğünün bulunmadığı toplumların gelişmesi, yanlışların ortaya çıkartılması, toplumun yalın gerçekle buluşması mümkün değildir⁷. Esasen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin de ifade özgürlüğünü demokratik bir toplumun ana temellerinden biri olarak görmesinin de gerekçesini oluşturmaktadır⁸.

⁵Çalışmamızda atf yapılan AIHM kararlarının orijinal metnine “ [adresinden dosya adını yazmak suretiyle ulaşabilirsiniz. Bu nedenle atf yapılan her bir karar bakımından bu sayfalara tekraren atf yapılmamıştır.](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D”; Anayasa Mahkemesi kararlarının orijinal metnine “<a href=)

⁶ Mustafa Erdoğın, “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif”, *Liberal Düşünce Dergisi*, (2001), S.24, s.8.

⁷ Enver Bozkurt, Süleyman Dost, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (2002), C.7, S.1 s. 48.

⁸ AIHM Handyside/Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No: 5493/72, K.T:07.12.1976. *YUHF D Cilt. XVIII No.1 (2021)*

İfade özgürlüğü birçok özgürlüğün temeli olduğu gibi bazı hak ve özgürlüklerin üzerinde kurulu bulunduğu bir “kaynak özgürlük” konumundadır. Diğer bir ifade ile, kendisi temel bir hak olmanın yanı sıra, diğer hak ve özgürlüklerin de temelini oluşturmaktadır⁹. Bu bağlamda ifade özgürlüğü yazılı ve görsel medyada kullanılınca basın özgürlüğü; diğer insanlarla bir araya gelerek düşüncelerini paylaşma şeklinde kullanılınca “toplama özgürlüğü”ne kaynaklık etmiş olacaktır.¹⁰ Aynı şekilde ifade özgürlüğü olmadan bilim sanat özgürlüğünden bahsetmek de mümkün değildir¹¹.

Görüldüğü üzere kaynak özgürlük konumundaki ifade özgürlüğü, sadece fikirlerin özgürce ifade edilmesi bakımından değil aynı zamanda özgür birey ve özgür toplum yapısının oluşması bakımından da vazgeçilmez öneme sahiptir¹². Ancak burada sınırsız bir özgürlükten ziyade başka bireylerin ve toplumun temel haklarına zarar vermeyen ve sorumluluk içeren bir özgürlük hali söz konusudur. Aynı şekilde ifade özgürlüğü bireyin özgürce düşünme ve onu ifade etmenin yanı sıra düşüncesini açıklamaya zorlanmama hakkını da bünyesinde barındırmaktadır¹³.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ifade özgürlüğünü ele aldığı en önemli kararlarından biri olan **Handyside/İngiltere** kararında da vurgulandığı üzere ifade özgürlüğü “demokratik toplumun en temel dayanaklarından biri” ve “toplumun ilerlemesinin ve bireylerin gelişiminin esaslı koşullarından biri”dir¹⁴. Mahkemeye göre, toplumda iyi karşılanan veya zararsız ya da önemsiz olarak algılanan bilgi ve fikirler olduğu kadar aynı zamanda devleti veya toplumun bir kısmını inciten, şok eden veyahut kaygılandıran görüş ve düşünceler de ifade özgürlüğü kapsamaktadır¹⁵.

⁹ Yahya Zabunoğlu, *Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü*, (1. Baskı, Ankara Barosu Yayını, Ankara 1999), s.5.

¹⁰ Abdulkadir Pekel, “İfade Özgürlüğünün Sınırlandırma Sebeplerinden Biri Olarak “Yargı Organının Otorite Ve Tarafsızlığının Sağlanması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2014), C. XVIII, S.2, s.368.

¹¹ Bülent Tanör, *Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu*, (3. Baskı, BDS Yayınları, Ankara 1994), s.91.

¹² Özcan Özbey, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları”, *TBB Dergisi* (2013), S.106, s.43.

¹³ Evra Çetin, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin 8-11. Maddeleri Bağlamında Çalışanların Hakları*, (1. Baskı, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015), s.360.

¹⁴ AİHM Handyside/Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No: 5493/72, K.T: 07.12.1976, Prg. 49.

¹⁵ Erkan Duymaz, “İfade Özgürlüğünün Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Korunması Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2013), C. XVII, S. 1-2, s.107.

İfade özgürlüğü bireyin bilgi veya fikre ulaşma ve bunları açıklama özgürlüğüdür¹⁶. Bundan dolayı demokratik bir toplumun temeli olan, toplumdaki herkesin ve bütün düşünce araçlarını da içinde barındıran ifade özgürlüğü bilgiye ve düşüncelere erişim özgürlüğü ile bunları yayma özgürlüğünü de güvenceye almaktadır¹⁷. Özellikle düşüncenin halk kitlelerine yayılması bakımından düşüncüyü yayma araçlarının özgürce kullanımını önemlidir¹⁸. Zira karmaşık ve kalabalık hale gelmiş günümüz toplum yapısında bireysel özgürlüğün tek başına öneminin anlamsızlaştığı bir durumda bireysel özgürlüğün kitle iletişim araçları vasıtasıyla kullanılabilmesi ifade özgürlüğünün doğal gereği haline gelmiştir¹⁹.

AİHM'nin de vurguladığı üzere ifade özgürlüğü; toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullardan biri olan demokratik toplumun ana temellerinden birini oluşturmaktadır²⁰. Bu noktada ifade özgürlüğü sadece bir araç olarak değil, aynı zamanda demokrasinin temel karakteristiklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır²¹.

2-) Temel Mevzuat Hükümleri

Bilindiği üzere 1982 Anayasasının "***Düşünce ve kanaat hürriyeti***" başlıklı 25. maddesi uyarınca herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz. Aynı şekilde Anayasanın "***Düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti***" başlıklı 26. maddesi uyarınca da herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu özgürlük resmi makamların müdahalesi

¹⁶ Abdi Sağlam, "AİHS'ye Göre İfade Özgürlüğü Hakkı Kapsamında Kamu Görevlileri Açısından Görev ve Sorumluluk Kavramı", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2016), S.25, (Özel Sayı), s.80-81.

¹⁷ Hasan Tahsin Fendoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü" *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2016), S.25, (Özel Sayı), s.7.

¹⁸ Hasan Duran, "İfade Özgürlüğü ve Türkiye", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2006), C.14, S. 1, s.61.

¹⁹ A.Feyyaz Gölcüklü, Şeref Gözübüyük ve Abdurrahman Saygılı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, (12. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2002), s. 360.

²⁰ AİHM Oberschlick/Avusturya Kararı (No. 1), Başvuru No: 11662/85, K.T: 23.05.1991, Prg. 57.

²¹ Erkan Duymaz, "İfade Özgürlüğünün Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Korunması Üzerine Bir İnceleme", (2013), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S. 1-2, s.1373.

olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsamaktadır.

Diğer taraftan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "**İfade özgürlüğü**" kenar başlıklı 10. maddesinde; herkesin görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahip olduğu, görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüğün kullanılmasının, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabileceği belirtilmiştir. Sözleşmenin 10. maddesi, haber alma hakkı ve özgürlüğünü, ülke sınırları söz konusu olmaksızın geçerli olacağını da öngörmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yanında İnsan Hakları Evrensel Beyanamesinin 19. maddesi ve Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 19. maddesinde de ifade özgürlüğü ve bu özgürlüğün sınırlandırılmasına ilişkin benzer düzenlemeler bulunmaktadır²².

Yukarıda anılan Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerinde herkesin görüşlerini açıklama ve anlatma özgürlüğüne sahip olduğu; görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüğün kullanılmasının, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabileceği belirtilmiş; söz konusu sınırlamalar dışında ifade özgürlüğünün kullanılmasının engellenmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

3-) İfade Özgürlüğünün Kısıtlanması

AİHS'nin 10/2. maddesinde, ifade özgürlüğünün belirli formalite, şart, sınırlama ve cezalara tabi tutulabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla bazı koşulların varlığı halinde ifade özgürlüğü kısıtlanabilir. AİHS ve AİHM'nin belirlediği kriterler uyarınca sınırlamanın bir kanunla, meşru bir amaca yönelik ve demokratik bir toplum için gerekli olması gerekir²³. AİHS'nin

²² Duran, s.65-66.

²³ Fendoğlu, s.13-14; Sağlam, s.83-86;Duran, s.68.

10/2. maddesinde yer alan “görev ve sorumluluk” ifadesi ile ifade özgürlüğünün kullanımı ve sınırlamanın hukukî dayanağına vurgu yapılmaktadır. Mahkemeye göre, bir kişinin ifade özgürlüğünün kullanımı sırasında görev ve sorumluluğu, kişinin durumu ve ifadenin açıklanış biçimi açılarından farklılık arz etmektedir²⁴. Bu açıdan, bazı kişilerin ifade özgürlüğü, onların ifa ettikleri görev ve konumları nazara alınarak sınırlanabilmektedir²⁵.

İfade özgürlüğü hakkı kamu görevlilerine de tanınan bir hak olmakla birlikte, bu hakkın kamu görevlileri tarafından kullanımı durumunda diğer kişilere nazaran daha hassas davranılması gerekmektedir. Sözleşmede geçen “görev ve sorumluluk” kavramları bu hususu kamu görevlileri bakımından ortaya koymaktadır. AİHM’ye göre kamu görevlilerinin ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda, “görev ve sorumluluk” kavramının özel bir önem kazandığını ve müdahalenin Sözleşme’nin 10/2. maddesinde düzenlenen meşru amaçlara ulaşma noktasında orantılı olup olmadığını tespit ederken ulusal makamların belirli bir takdir alanı bulunmaktadır. Bu kapsamda kamu görevlileri, askerler, polisler, yargı mensupları, siyasiler, basın mensupları, yazarlar, yayıncılar, sanatçılar, sivil toplum kuruluşları ve temsilcileri açısından ifade özgürlüğü hakkının kullanımı ve müdahale sınırları irdelenirken, görev ve sorumluluk kavramına vurgu yapılmıştır²⁶.

Diğer taraftan kamu görevlilerinin verdikleri kamu hizmeti nedeniyle tüm vatandaşlara eşit muamelede bulunulması gerekliliği dikkate alındığında, kamu hizmeti ifa eden görevlilerinin de bu bağlamda kişilere ayrımcılık yapmayacak şekilde tarafsız görünmesi önem arz etmektedir. Bu noktada kamu görevlilerinin, konumları gereği ifadelerinde daha dikkatli davranması ve Sözleşme’nin 10/2. maddesinde belirtilen görev ve sorumluluklarının bilincinde olması gerekmektedir.

4-) Kamu Görevlilerin İfade Özgürlüğü

Temel insan hakkı olan ifade özgürlüğü toplumun bütün bireyleri bakımından geçerli olduğu gibi kamu görevlileri bakımından da vazgeçilmez ve dokunulmaz haklardan biridir. Ancak kamu görevlileri yürüttükleri kamusal görevin gereği olarak bu haklarını kullanırken belli

²⁴ AİHM Vogt/Almanya Kararı, Başvuru No: 17851/91, K.T:26.09.1995; Prg.43.

²⁵ Sağlam, s.80.

²⁶ AİHM Albayrak/Türkiye, Başvuru No:38406/97, K.T:31.01.2008; Sağlam, s.90.

sınırlamalara tabi tutulabilirler²⁷. Bütün bireylerde olduğu gibi kamu görevlilerinin de ifade özgürlüğünü kullanması onlar bakımından birtakım sorumlulukları beraberinde getirmektedir. Görüldüğü üzere kamu görevlilerinin görevlerinin doğasından kaynaklı özel statüleri nedeniyle diğer bireylere nazaran daha dar bir ifade özgürlüğünden yararlanmaları durumu söz konusu olduğundan bu hakkın kullanımını bakımından dezavantajlı bir konumda bulunmaktadırlar²⁸.

Kamu görevlilerinin ifade özgürlüğü ele alınırken onların ayrı bir kategoride ele alınmalarının temel sebebi kendilerine yüklenen “bağlılık” ve “gizlilik” yükümlülükleridir²⁹. AİHM’in bu konuda vermiş olduğu kararlara bakıldığında, kamu görevlilerinin ifade özgürlüğünün bu yükümlülükler çerçevesinde sınırlandırılmasının meşru kabul edildiği, ancak bu sınırlandırmanın AİHS’nin 10/2. maddesindeki ilkelere tabi olduğu anlaşılmaktadır³⁰. Bu kapsamda Mahkeme bir subayın devlet sırrı kapsamındaki bir bilgiyi açıklaması nedeniyle ceza almasını konu alan **Hadjianastassiou/Yunanistan Kararında**³¹, başvurunun ifade özgürlüğüne bir müdahale olduğunu saptamasına karşın başvurunun sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranmasını esas alarak, bu müdahalenin haklı olduğuna karar vermiştir. Buna karşılık Mahkeme, Komünist Parti’ye üye olduğu için görevden alınan bir öğretmenin başvurusunu ele aldığı **Vogt/Almanya Kararında**³² ise devlet memurlarının Anayasa’ya bağlılık ödevleri olduğunu ancak bu ödevin ifade özgürlüğünü tamamen ortadan kaldıracak derecede katı olamayacağını vurgulamıştır. Mahkeme her ne kadar olayda müdahalenin haklı bir sebebe dayandığı kanısına varmışsa da bu müdahalenin demokratik bir toplumda zorunlu olduğu konusunda ikna olmaması olası nedeniyle ihlal kararı vermiştir.

Kamu görevlilerinin devlete sadakat yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu noktada ifade özgürlüğünün kullanılmasında bu yükümlülüğünde göz önünde bulundurulması gerekir. Nitekim AİHM, **Glaserapp ve Kosiek/Almanya** kararında Almanya’da kamu görevlisi olarak atama

²⁷ Nehare Mecit, Kemal Mecit, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Kamu Görevlilerinin İfade Özgürlüğü Ve Yargı Mensupları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2018), S.33, s.846.

²⁸ Osman Doğru, Atilla Nalbant, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Cilt:2, (1. Baskı Legal Yayıncılık, İstanbul 20139, s. 219.

²⁹ Duymaz, s.1384.

³⁰ Duymaz, s.1384.

³¹ AİHM Hadjianastassiou/Yunanistan Kararı, Başvuru No:12945/87, K.T: 16.12.1992, Prg. 39 vd.

³² AİHM Vogt/Almanya Kararı, Başvuru No: 17851/91, K.T:26.09.1995; (Duymaz, s.1384) *YUHF D Vol. XVIII No.1 (2021)*

yapılabilmesi için Anayasaya bağlı kalma yemini etme yükümlülüğünün bulunmasını, ifade özgürlüğünün ihlali olarak değerlendirmemiştir³³.

Görüldüğü üzere kamu görevlilerinin bu hakkın kullanımını nedeniyle herhangi bir yaptırıma, sınırlamaya maruz kalmaları halinde, görev ve sorumluluk kavramının etkisi ortaya çıkmaktadır. Esasen toplumun kamu görevlilerinin belirli bir standarda sahip olduğu ve tüm bireylere eşit muamelede bulunması gerektiği hususundaki ön kabulünün zedelenmemesi adına, kamu hizmeti görenlerin daha dikkatli ve ifa ettiği görevin itibarına zarar vermeyecek şekilde davranmaları bir zorunluluktur³⁴.

Diğer taraftan Devlet, statüleri gereği kamu görevlilerinin görevlerinin ne olduğunu belirleme yetkisine sahip olsa da kamu görevlileri de birer birey olarak Sözleşmenin 10. maddesinin içerdiği güvencelerden yararlanma hakları vardır. Bundan dolayı, bireylerin temel hakkı olan ifade özgürlüğü ile demokratik bir devlette meşru bir çıkarı olarak kabul edilen Sözleşmenin 10. maddesi ikinci fıkrasında sayılan amaçların kamu hizmetleri tarafından yerine getirilmesini sağlama çıkarı arasında, her bir bireyin kendine özgü nitelikleri, konuları ve durumları göz önüne alınarak adil bir denge sağlanması gerekir³⁵.

Anayasa Mahkemesi kamu görevlilerinin ifade özgürlüğü kapsamında önüne gelen başvurularda zaman zaman Anayasa'nın 12. maddesindeki "ödev ve sorumluluk" ifadesine gönderme yaparak karar verdiği görülmektedir. Bu bağlamda askerler gibi belirli kategorilerde bulunan kamu görevlilerinin "kurumsal disiplinle uyumlu", "sırrı ifşa etmeyen nitelikte" ve "dengeli" olması gerektiğini vurgulayarak ifade özgürlüğü ve bunun sınırlandırılmasına ilişkin kriterleri belirlemektedir³⁶.

Kamu görevlilerine verilen disiplin cezaları da ifade özgürlüğüne müdahale biçimlerinden birisini oluşturmaktadır. Mesela kamu görevlisinin bir siyasi partinin basın açıklamasına katılması veya Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) şikayet dilekçesi vermesi nedeniyle kamu görevlisine uygulanan disiplin cezasının ifade özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığında şüphe bulunmamaktadır³⁷.

³³ AİHM Glasenapp ve Kosiek/Almanya Kararı, Başvuru No:9228/80, K.T:28/08/1986.

³⁴ Sağlam, s.101.

³⁵ AİHM Ahmed ve Diğerleri/ Birleşik Krallık Kararı, Başvuru No:65/1997/849/1056, K.T:02/09/1998.

³⁶ Ulaş Karan, İfade Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 2, (1. Baskı, MRK Baskı ve Tanıtım, Ankara 2018), s.5.

³⁷ Karan, s.118-119; AYM, Hasan Güngör Kararı, Başvuru No: 2013/6152, K.T:24/2/2016, Prg. 35; AYM Adem Talas Kararı, Başvuru No: 2014/12143, K.T:16/11/2017, Prg.38.

a-) Temel Mevzuat Hükümleri

Kamu görevlilerinin ifade özgürlüğü bakımından Anayasa'nın yukarıda belirtilen hükümleri geçerli olmakla birlikte yerine getirdikleri kamu görevi ile orantılı olarak bir kısım sınırlamalar getirilmesi de kaçınılmazdır. Getirilecek sınırlamalar konusunda Anayasa'nın 26/2. maddesi ve AİHS'nin 10/2. maddesindeki düzenlemeler yol gösterici niteliktedir. Burada kamu görevlileri bakımından yine bu sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gerekleri ile orantılı ve hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte olması önemlidir.

Türk hukukunda Anayasa'nın kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne ilişkin olarak temel olarak 657 sayılı Kanunda bir kısım sınırlamalar konulmuştur. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 7. maddesindeki düzenleme uyarınca devlet memurları hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar. Devlet memurları her durumda Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına aykırı olan, memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, teşekküle veya derneğe katılamazlar, bunlara yardım edemezler. Aynı şekilde adı geçen Kanunun 15. maddesinde devlet memurlarının, kamu görevleri hakkında basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç veremeyecekleri ve bu konuda gerekli bilginin ancak bakanın yetkili kılacağı görevli illerde valiler veya yetkili kılacağı görevli tarafından verilebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına bilgi veya demeç vermek eylemi DMK'nın 125/B maddesi uyarınca kınama cezasını gerektiren bir eylem olarak düzenlendiği görülmektedir.

Bu çerçevede, kamu görevlilerinin yazılı, görsel ve sosyal medyada 657 sayılı Kanunda ve diğer mevzuatlarda öngörülen yasaklara uymak kaydıyla, kendi kişisel görüşlerini, yorumlarını, değerlendirmelerini ifade eden yazı, makale veya video paylaşımlarında bulunmaları mümkündür. Ancak kamu görevlilerinin, özellikle sosyal medyada yaptıkları yorum ve paylaşımlara daha fazla dikkat etmesi gerekir. Çünkü kamu çalışanlarının tabi olduğu mevzuatlarda, (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nu- 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu- 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu- Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü) bu konuda uyulması gereken hükümler bulunmaktadır. Medyada söz konusu hükümlere aykırı olabilecek

yorum ve paylaşımlarda bulunan kamu görevlilerinin, ilgili kanunlarda belirtilen disiplin kurallarına aykırı davranışları hem adli hem de idari soruşturma açılmasına ve kişilerin ceza almasına neden olabilmektedir. Kamu çalışanlarının disiplin cezalarına maruz kalmaması için yazılı, görsel ve sosyal medyada yaptıkları paylaşımlara, yorumlara daha fazla özen göstermeleri gerekmektedir.

b-) Kamu Görevlilerinin Sosyal Medya Kullanımı

Demokratik toplum düzeninin sağlanmasında esaslı bir yere sahip olan ifade özgürlüğünün sağlanmasında ifade araçlarının özgürce kullanılabilmesi temel gerekliliktir. Özellikle yazılı, görsel ve günümüzün popüler medyası olan sosyal medya, ifade özgürlüğünün kullanımında en etkin ve yaygın alanlar olduğundan öncelikle buralarda ifade özgürlüğünün sağlanması gerekmektedir³⁸. Ancak bütün bireyler gibi kamu görevlileri de sosyal medya kullanımında belli ölçülere göre hareket etmesi gerekmektedir.

Kamu görevlilerinin en çok kullandığı ve doğal olarak en çok sıkıntı çektikleri, sorun yaşadıkları alan sosyal medya platformlarıdır. Sosyal medya platformlarının çoğunluğu (Facebook, Twitter, Instagram v.b.) kullanıcılarına hitap edecekleri kitleleri belirleme imkânı vermektedir. Özellikle kamu çalışanlarının yalnızca kişisel çevrelerine yaptıkları paylaşımların tarafsızlık ilkesi denetiminden ayırık tutulması gerekmektedir. Zira sanal da olsa bu ortamın denetimi artık Anayasanın 20. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi uyarınca "özel hayata saygı hakkının" ihlali sonucunu doğuracağından kişinin özel alanına müdahale anlamına gelecektir³⁹. Dolayısıyla buradaki temel ölçüt, herhangi bir şahsa ya da kuruluşa karşı doğrudan hedef almaksızın, hakaret içermeyen, genel nitelikte ki duygu ve düşüncelerin açıklandığı, demokratik ilkelerin gerekliliklerini talep eden paylaşımların ise yine tarafsızlık ilkesine aykırı olmayacağı kabul edilmelidir. Özellikle toplumun genelini ilgilendiren olaylardaki duygu ve düşüncelerin açıklanması hususlarına tarafsızlık ilkesinden ziyade ifade özgürlüğü bağlamında yaklaşmak gerekmektedir.

³⁸ Yavuz Selim Karayaka, "İfade Özgürlüğünün En Yeni İhlali: Wikipedia'ya Erişim Engeli", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2018), C.9, S.2, s.121.

³⁹ Murat Turgut Minar, "Kamu Çalışanlarının Siyasi Sosyal Medya Paylaşımları - Tarafsızlık İlkesi Ve İfade Hakkı Sorunsalı", (2019) <https://www.hukukihaber.net/kamucalisnlarinin-siyasi-sosyal-medya-paylasimlari-tarafsizlik-ilkesi-ve-ifade-hakki-sorunsali-makale,6528.html>, İET: 16/03/2020.

Kişilerin, sosyal medya paylaşımları yoluyla hakaret, iftira ve tehdit suçu işlemeleri mümkün olduğu gibi, sosyal medya platformlarında, internet sitelerinde arkadaş olan veya olmayan kişilerin, sosyal medyada yer alan fikir beyanları ve/veya fotoğraflarının, sahiplerinin rızası olmadan kullanılması da suç işlenmesine neden olmaktadır. Sosyal medya içeriklerinin, sahiplerinin rızası dışında, hâlen veya daha önceden sosyal medya sayfalarında arkadaş olarak kayıtlı olan kişiler ya da kayıtlı olmayan üçüncü kişiler tarafından herhangi bir şekilde ele geçirilmesi ve herhangi bir saikle paylaşılması neticesinde özellikle adli mercilere yapılmış olan şikâyetler nedeniyle birçok dava bulunmaktadır. Bu konuda yargı mercilerinde görülmüş/ görülmekte olan davalar, genellikle, özel hayatın gizliliğinin ihlali suçu kapsamında değerlendirilmektedir. Bazen de somut olayın gelişimine göre suç vasfının değiştiği kabul edilerek haberleşme hürriyetinin ihlali veya kişisel verilerin güvenliğini ihlal suçu kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

Kamu görevlilerinin de yoğun olarak sosyal medya platformlarını kullandıkları dikkate alındığında görevleri ile ilgili olmayan bir konuda yaptıkları tartışmalar veya paylaşımlarındaki hakaret ve tehdit gibi sözler nedeniyle şikâyet edilmektedirler. Söylenen söz nedeniyle devam eden bir ceza soruşturması olmasa bile şikâyet nedeniyle disiplin soruşturmasına başlanmış olabilir. İşte bu gibi durumlarda söylenen sözler, muhataplar, tartışma konusu ve yeri gibi konuların bir bütün olarak değerlendirilerek bir sonuca varılması gerekmektedir. Kamu görevlilerinin mesleki faaliyetleri ile ilgili olmayan sosyal medya paylaşımlarında özellikle bu hususların dikkate alınması gerekir. Nitekim **Anayasa Mahkemesinin 03.04.2014 tarihli ve Başvuru No:2013/1614 sayılı kararında;** "Kamu görevlisi olan başvurucunun cinsel içerikli görüntülerinin internette yayınlanmasına ilişkin olay nedeniyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125/E-(g) maddesi uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin uyuşmazlıkta, başvuruya konu disiplin işlemi ile yargısal sürece konu edilen davranışların **esasen mesleki faaliyet ile ilgisi olmayan, mahremiyet alanına dahil özel yaşam eylemleri olduğu anlaşıldığından**, başvurucunun Anayasanın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır." demek suretiyle bu hususa vurgu yapılmıştır.

Aynı şekilde **Danıştay Onikinci Dairesinin 23.03.2016 tarih ve E.2012/8980, K.2016/1586 sayılı bozma kararında;**"...Davacı öğretmenin, telefonla müstehcen mesajlar göndermek ve internet üzerinden görüşme programı aracılığı ile uygunsuz görüntüler göstermekten ibaret olan fiilinin,

657 sayılı Kanun'un 124/2. maddesi uyarınca memur disiplin hukukunu ilgilendiren bir yönünün bulunmadığı ve disiplin suçu oluşturmadığı, söz konusu fiilin bir disiplin suçu olarak değerlendirilerek davacının bir yıl kıdem indirme cezasıyla cezalandırılması işleminin Anayasanın 20. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi uyarınca "özel hayata saygı hakkının" ihlali sonucunu doğuracağını değerlendirerek özel ve aile hayatındaki fiil ve davranışların mesleğin icrasına somut olarak etki etmediği, mesleki faaliyet ile ilgisi olmadığı ve çalışılan yere yansıtılmadığı sürece disiplin hukukunu ilgilendirmediği ve disiplin suçu oluşturmayacağına, aksi takdirde verilen disiplin cezasının Anayasanın 20 nci maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8 inci maddesi uyarınca özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlali sonucunu doğuracağına hükmetmiştir..." demek suretiyle bu konudaki ölçüleri net olarak ortaya koymuştur.

Danıştay bir başka kararında⁴⁰ ise "...Davacının görev yaptığı süre içerisinde göreviyle ilgili olarak yetersizliği veya başarısızlığına ilişkin somut bir saptamada bulunulmadan; bir sosyal paylaşım sitesinde belediye başkanlığı aleyhine yapılan olumsuz yorumları beğenme şeklindeki eylemi nedeniyle, performansının 38 puan olarak değerlendirilmesi üzerine, hizmet sözleşmesinin uzatılmamasına ilişkin işlemde hukuka uyarlık görülmediği hakkında açılan davada, "Davacının, görev yaptığı süre içerisinde göreviyle ilgili olarak yetersizliği veya başarısızlığına ilişkin somut hiç bir saptamada bulunulmadığı, dava konusu işlemin salt idareye tanınan takdir yetkisi kullanılmak suretiyle tesis edildiği, böylelikle davalı idarece davacının, bir sosyal paylaşım sitesinde belediye başkanlığı aleyhine yapılan olumsuz yorumları beğenme şeklindeki eylemi nedeniyle performansının 38 puan olarak değerlendirilmesi üzerine kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırı olarak tesis edildiği anlaşılan dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna ulaşılmış olup aksi yöndeki İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir..." şeklinde tespitlere yer vermiştir.

Belirtilen mevzuat ve yargı kararları ışığında kamu görevlilerinin sosyal medyadaki paylaşım ve yorumlarının disiplin işlemine ve yargısal sürece konu olabilmesi için;

- 1) İlgili paylaşım ve yorumların esasen mesleki faaliyet ile ilgisi olup olmadığının, özel yaşam eylemleri olup olmadığının tespit edilmesi,
- 2) Devlet büyüklerinin veya ailelerinin, kamu kurumları yöneticilerinin ya da hakaret edildiği iddia edilen kişilerin direkt olarak hedef alındığının açık olması, bu konuda belirsizlik bulunmaması,

⁴⁰ Danıştay 12. D., 2013/1265 E., 2014/278 K., 30.01.2014 T.
YUHFD Cilt. XVIII No.1 (2021)

- 3) Devlet büyüklerini veya ailelerini, kamu kurumları yöneticilerini zan altında bırakan, kötüleyen gerçek dışı, asılsız ithamlarda bulunduğu tespit edilmesi,
- 4) Kurumsal imajı ve kişisel saygınlığı zedeleyen veya itibar kaybına yol açan nitelikte olduğunun tespit edilmesi,
- 5) İfadelerin gerçekten hakaret, ağır eleştiri sınırlarını aşan, kişilik haklarına saldırı niteliğinin sabit olarak değerlendirilmesi

gerekmektedir. Herhangi bir kişi ve kuruma hakaret içermeyen soyut ve genel değerlendirme ve eleştiriler ile isim, unvan, makam, yer, tarih, işlem, eylem gibi somut ve belli kişiyi hedef almayan, kişisel bilgileri içermeyen, kişilik haklarına, özel hayata müdahale edecek şekilde ifade ve düşünce özgürlüğünün sınırları dışına çıkılmayan, paylaşım ve yorumlar; demokratik tepki, hak arama ve ifade özgürlüğü kapsamında hukuk düzeni içinde meşru kabul edilmelidir. Ağır eleştiri niteliğinde ancak ifade özgürlüğü çerçevesinde yapılan paylaşım ve yorumlar ise 'demokratik talep' olarak nitelendirilmeli cezai ve hukuki sorumluluk gerekip gerekmediği konusunda dikkat edilmeli, eleştiri, haber verme ve ifade özgürlüğü sınırları dışına çıkılmamalıdır⁴¹.

5-) Türk Yargısının İfade Özgürlüğüne Bakış Açısı

İfade özgürlüğünün etkin kullanılabilmesi bakımından devletin ve yargı erkinin temel duruşu, bakış açısı önem arz etmektedir. Bu noktada devleti oluşturan üç temel erkten biri olan yargı erkinin mensupları olan hakim ve savcılarının ifade özgürlüğü konusundaki bakış açıları bir noktada bu konudaki yargı politikasına da yön vermektedir. Ülkemizde genel olarak ifade özgürlüğü konusunda kapasitenin düşük olduğu geçmiş yargı uygulamaları ile bilinmektedir. Zira yargı mercilerinin birçok karar ve işleminin ifade özgürlüğünün ihlali olduğu AİHM tarafından tespit edilmiştir⁴². Dolayısıyla sorunun bir boyutu da yargı mensuplarının ifade

⁴¹ Ahmet Kandemir, “Devlet Memurlarının Sosyal Medya Paylaşımalarının Hangileri Disiplin İşlemi İle Yargısal Sürece Konu Olabilir?”,(2018), <https://www.memurlar.net/haber/724912/devlet-memurlarinin-sosyal-medya-paylasimlarinin-hangileri-disiplin-islemi-ile-yargisal-surece-konu-olabilir.html>, İET: 16/03/2020.

⁴² AİHM Türkiye’den gelen davalarla ilgili 2018’de açıkladığı kararlarda en fazla AİHS’nin “adil yargılanma hakkı” ve “ifade özgürlüğü” maddelerinin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Türkiye 2018 yılında AİHM önünde hakkında en fazla ifade özgürlüğü ihlaline hükmedilen ülke olmuştur. AİHM tarafından geçen yıl tüm Avrupa’dan gelen toplam 77 davada ifade özgürlüğü ihlaline hükmetmiş ve bu kararların 40’ını Türkiye’den gelen davalar oluşturmuştur.

özgürlüğüne yükledikleri anlamda saklıdır. Yargı mensupları konjonktürel olarak devletin resmi söylemi çerçevesinde hareket ettiği durumlarda genelde ifade özgürlüğünün ciddi manda yargısal sınırlamalara ve dolayısıyla cezalara maruz kaldığı görülmektedir⁴³.

Avrupa Birliği üyelik süreciyle birlikte kronikleşen bu sorunun çözümüne ve Türkiye’de insan hakları ve temel özgürlüklerin, özellikle ifade özgürlüğü hakkının, daha iyi korunmasına katkıda bulunmak, ifade özgürlüğünün Avrupa standartlarına uygun şekilde yorumlanması ve uygulanmasını sağlamak, ifade ve basın özgürlüğü açısından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarının uygulanmasının teşvik etmek ve insan hakları standartlarının uygulanmasını geliştirmek amacıyla Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından birlikte finanse edilen "**Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi AB-AK Ortak Projesi**"⁴⁴ 2 Eylül 2014 ile 1 Aralık 2016 tarihleri arasında yürütülmüştür. Türkiye Adalet Akademisi (TAA) ile işbirliği içerisinde Avrupa Konseyi (AK) tarafından yürütülmüş olan Proje’ye Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Adalet Bakanlığı da proje ortağı olarak katkıda bulunmuşlardır.

Proje kapsamında Adalet Akademisi’nin Avrupa Konseyi ile birlikte gerçekleştirdiği "Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Konusunda Kapasitesinin

2019 yılında Türkiye’den toplamda 113 dosya karara bağlanmış ve AİHM’e göre Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde en çok ihlal ettiği başlık ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. madde olmuştur. 2019 yılında Mahkeme’nin karara bağladığı dosyaların 35’ini ifade özgürlüğünün ihlali oluşturmuştur. ("European Court of Human Rights Annual Report 2019",

https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2019_ENG.pdf, İET:15/04/2020.

⁴³ 2017 yılında Türkiye hakkında verilen 99 ihlal kararında, ilk sırada gelen konu 46 kararla adil yargılanma hakkı, ikinci sırada 19 kararla "özgürlük ve güvenlik hakkı", 16 kararla ifade özgürlüğü’dür. Devamında 9 karar ile "Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü", 8 karar adil yargılamaya ilişkin "yargılama süresinin uzunluğu", 5 karar "yaşam hakkına ilişkin etkin soruşturma yokluğu", 3 karar yaşam hakkı, 2 karar insanlık ve onur kırıcı muameleye ilişkin etkin soruşturma yokluğu, 2 karar "insanlık ve onur kırıcı muamele"ye ilişkindir. 2017 yılında en az ihlal ise, eğitim ve ayrımcılık yasağında verilmiştir. ("Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Aihm) 2017 Yılı İstatistik Değerlendirme Notu", <http://www.inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019140847aihm1.pdf>, İET: 20/04/2020.

⁴⁴ "**Türk Yargısının İfade Özgürlüğü Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi**", <https://www.coe.int/tr/web/ankara/eu-coe-joint-project-on-strengthening-the-capacity-of-the-turkish-judiciary-on-freedom-of-expression>, İET:15/04/2020.

YUHFD Cilt. XVIII No.1 (2021)

Güçlendirilmesi İzleme Araştırması⁴⁵ konulu çalışmasında Türk yargı mensuplarının ifade özgürlüğü konusundaki bakış açılarının tespitine ilişkin önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. 2015 yılında belli aralıklarla devam eden eğitim çalışmaları sonrasında bu çalışmalara katılan hâkim ve savcılara yöneltilen çeşitli önermeler çerçevesinde şu sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre;

- Araştırma kapsamında görüşleri alınan 1104 hâkim ve savcıdan yüzde 90.1'i, "Yargının ifade özgürlüğü kapasitesinin artırımı" yönünde görüş bildirmiştir.
- *"Demokratik bir toplumda ifade özgürlüğüne, ancak kanunla ve AİHS'de sıralanan meşru amaçlardan birini yerine getirmek için, zorunlu ve gerekli olduğu ölçüde müdahale edilebilir"* önermesine ilk derece mahkemelerinde görev yapan hakim ve savcılar yüzde 94'ü, bölge adliye mahkemelerinde görev yapanlar yüzde 92'si, yüksek mahkemelerde görev yapanlar yüzde 93, bakanlıkta görev yapanlar yüzde 91 oranında, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum"; toplamda ise yüzde 96, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.
- *"Terörist eylemi övmek ya da meşru göstermek amacı taşımayan ifadeler rahatsız edici, şoke edici bile olsa ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir"* görüşü için ilk derece mahkemelerindeki hâkim-savcılarının yüzde 26'sı katılmıyorum, yüzde 14.9'u kesinlikle katılmıyorum derken, yüzde 32.8'i bu fikre katıldığını, yüzde 9.7'si ise kesinlikle katıldığını vurgulamıştır. Bölge adliye mahkemesi üyelerinin yüzde 42'si, yüksek mahkeme üyelerinin yüzde 36'sı bu fikre katıldığını belirtmiştir. Toplamda yargı mensuplarının yüzde 56'sı, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş belirtmişlerdir.
- *"Nefret söylemi sayılabilecek ifadeler kısıtlanabilir. Ancak bu, herhangi bir kültürel ya da dinsel inanca ya da uygulamaya yönelik her türlü eleştirel ifadenin rahatsız edici ya da şoke edici bile olsa yasaklanabileceği anlamına gelmez"* önermesi için ilk derece mahkemelerindeki hâkim-savcılarının yüzde 44'ü katılıyorum, yüzde 12'si kesinlikle katılıyorum derken, yüksek yargıda, "katılan-kesinlikle katılan" oranı yüzde 58, bölge adliye mahkemelerinde yüzde 56 olmuştur. Bu başlığa Adalet Bakanlığı bürokratlarının yüzde

⁴⁵ Gökçer Tahincioğlu, "Yargıda 'özgürlükçü' çoğunluk", (2017),
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/yargida-ozgurlukcu-cogunluk-2421560> İET:
15/04/2020.

33'ünün, "katılmıyorum" yüzde 33'ünün de, "kararsız" oldukları ifade etmişlerdir. Toplamda "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" oranı yüzde 44'te, "katılmıyorum-kesinlikle katılmıyorum" oranı yüzde 34'te kalmıştır.

- *"Demokratik toplumda kendilerine verilen görevi yerine getirebilmeleri için gazeteciler ve diğer medya aktörlerinin ifade özgürlüğü hakkı kapsamı geniş yorumlanmalıdır"* önermesi için ilk derece mahkemelerinde görevli hâkim savcılarının yüzde 73'ü, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" yanıtı verirken, katılan-kesin katılan oranı yüksek mahkeme üyelerinde yüzde 86, bölge adliye mahkemesi üyelerinde yüzde 75, bakanlık bürokratlarında yüzde 60 olarak gerçekleşmiştir. Toplamda ise yargı mensuplarının yüzde 76'sı, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" yanıtı vermiştir.
- *"Bir politikacı hakkında yapılan eleştirinin sınırı, sıradan vatandaşa nazaran daha geniş olmalıdır"* önermesine de ilk derece hakim savcılarının yüzde 89'u, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" yanıtını vermiştir. Bölge adliye mahkemesi üyelerinin yüzde 92'si, yüksek yargı üyelerinin yüzde 90'ı aynı yanıtı verirken, bu oran bakanlık bürokratlarında yüzde 75'te kalmıştır. Toplamda ise yargı mensuplarının yüzde 90.6'sı, "katılıyorum-kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap vermiştir.

Proje kapsamında yapılan anket çalışmasının sonuçlarından da anlaşılacağı üzere Türk yargı mensupları ifade özgürlüğü konusunda özgürlükçü bir yaklaşıma sahip görünmektedirler. Ancak mevcut durumda başta ifade özgürlüğü konusunda Türkiye'de yaşamın hak ihlallerindeki artış dikkate alındığında⁴⁶ hakim ve savcılarının bu özgürlükçü duruşlarını

⁴⁶ Ülkemiz aleyhine AİHM önünde bekleyen derdest başvuru sayısı 2012 yılında 16.876; 2016 yılında 12.575 ve 2018 yılında ise 7.107 olmasına karşın 2019 yılında 2018 yılına nazaran AİHM önündeki derdest başvuru sayısı %30,15 oranında bir artışla 9.250 olmuştur. Bu noktada 2019 yılı sonu itibarıyla derdest başvurular açısından bakıldığında, 15.050 başvuru ile Rusya Federasyonu'nun birinci, 9.250 başvuru ile Türkiye'nin ikinci olduğu görülmektedir.

2019 yılında aleyhine en çok ihlal kararı verilen ülkeler içinde ilk sırada 186 kararı ile Rusya Federasyonu, ikinci sırada ise 109 karar ile Ukrayna gelmektedir. Ülkemiz aleyhine 2019 yılında 96 ihlal kararı verilmiştir. ("Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2019 Yılı İstatistikleri Değerlendirme Notu"

<http://www.inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/18220201527421%20-%20A%C4%B0HM%20%C4%B0statistik%20DE%C4%9EEERLEND%C4%B0RME%20NOTU-2.pdf>, İET:20/04/2020).

YUHFD Cilt. XVIII No.1 (2021)

yargısal karar ve işlemlere yansıtamadıkları görülmektedir⁴⁷. Bu da hakim ve savcılarının bağımsız karar verme kapasitelerinin Türkiye de ciddi manada düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

II-) YARGI MENSUPLARININ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ ve SINIRLARI

A-) HAKİM ve SAVCILARIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KAPSAMI

1-) Hakim ve Savcılarının İfade Özgürlüğünü Etkileyen Temel Kavramlar

Her birey gibi hakim ve savcılar da en temel haklardan olan ifade özgürlüğüne sahiptir. Ancak yargı mensupları kamu görevlisi olmalarının yanı sıra hukukun üstünlüğünün ve adaletin temsilcileri olmaları nedeniyle onların ifade özgürlüğünün kullanmaları ile toplumun normal bireylerinin ifade özgürlüğünü kullanmaları birbirinden farklıdır. Yargı mensuplarının özellikle doğruluk, dürüstlük ve bilgelikle hareket edeceklerine yönelik genel beklentinin doğal sonucu olarak onlardan gelen düşünce açıklamaları toplum tarafından kabul görmekte, değerli ve anlamlı oldukları değerlendirilmektedir. Bundan dolayı batı dünyasında yargı mensuplarının ifade özgürlüğü kapsamında politik, dini ve diğer konularda kişisel görüşlerini açıklamasına imkan veren güçlü bir bakış açısı vardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yargı örgütleri ve öğretilerde birçok kişi de bu düşünce tarzını benimsemiştir⁴⁸.

Bu bağlamda 2015 yılında Hollanda’da performans/verimlilik değerlendirmeleri ve bölgesel yoğunluğa ilişkin uygulamalar hakimler tarafından protesto edilmiştir. Hakimler bu konuda benzeri daha önce görülmemiş bir şekilde yapılacak değişiklikleri cübbeleri ile birlikte sokaklarda proteste etmiş; basına talepleriyle alakalı konuşmuş, twitter üzerinden mesajlarını dile getirmiş ve bu yaptıklarını kısa süreli bir grev olarak ifade etmişlerdir⁴⁹.

⁴⁷ 2017 yılında Türkiye hakkında verilen 99 ihlal kararında, ilk sırada gelen konu 46 kararla adil yargılanma hakkı, ikinci sırada 19 kararla “özgürlük ve güvenlik hakkı”, üçüncü sırada 16 kararla (2016 yılında 7) ifade özgürlüğü hakkıdır. (“Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 2017 Yılı İstatistik Değerlendirme Notu”,

<http://www.inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/10122019140847aihml.pdf>, İET: 20/04/2020.

⁴⁸ Sietske Dijkstra, “The Freedom of the Judge to Express his Personal Opinions and Convictions under the ECHR”, *Utrecht Law Review*, Vol. 13, No. 1, p. 1-17, January 2017. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2926418>, s.1.

⁴⁹ Dijkstra, s.1.

Bu ve benzeri durumların değerlendirilmesi bakımından AİHM'in hakim ve savcılarının ifade özgürlüğünde sınırları ortaya koyan içtihatları önemlidir. İlerleyen kısımlarda yapılacak incelemelerde de görüleceği üzere içtihatlarda temel olarak hukukun üstünlüğünün ve adaletin temsilcisi olan yargı mensuplarının bu özgürlüklerini bir "görev ve sorumluluk" bilinci içinde dışardan makul bir gözlemcinin bakış açısıyla onların tarafsızlıklarını sorgulatmayacak bir biçimde kullanması gerektiği vurgulanmıştır⁵⁰.

Hakim ve savcılar önlerine gelen hukuki, sosyal, siyasal ve ekonomik problemlerden kaynaklı uyuşmazlıkları çözerken esasında bu uyuşmazlıkların kaynağı olan sorunlara ilişkin bir düşüncelerinin olması da kaçınılmaz bir durumdur. Ancak yargı mensuplarını diğer bireylerden ayıran husus, onların tarafsız yürütmeleri gereken bir yargısal görevleri bulunduğundan dolayı bu düşüncelerini ifade ederken daha dikkatli ve özenli olmaları gerekir. Burada hakim ve savcılarının "düşünme özgürlüğüne" yönelik bir kısıtlamadan ziyade "düşündüğünü ifade etme" noktasında bir hassas davranma yükümlülüğü bulunmaktadır⁵¹. Özellikle tarafsızlığın adil yargılamanın temel şartlarında bir olduğu dikkate alındığında hakim ve savcı üzerindeki dikkat ve özen yükümlülüğünün boyutları daha da netleşmektedir⁵². Bu noktada tarafsızlığını korumak hâkimin kişisel sorumluluğu altındadır⁵³.

Diğer taraftan hakim ve savcılarda toplumun diğer bireyleri gibi, içinde yaşadıkları toplumun ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi yapısı ve sorunlarına ilişkin görüş, öneri ve eleştirileri bulunan hakim ve savcılarının, yürüttükleri yargısal faaliyetten dolayı bu fikirlerini ifade edemeyeceklerini düşünmek, onların en temel haklarını orantısız ve hakkın özüne zarar veren bir yaklaşım olacaktır. Dolayısıyla her birey gibi onların da ifade özgürlüğü bulunmakla birlikte bu özgürlüğün kullanılması bakımından kendilerini sorumluluk altına alan belli standartlar vardır. Bu standartlara uygun olmak kaydıyla hakim ve savcılar ifade özgürlüklerini kullanabilecekleridir.

Bu noktada hakim ve savcılarının ifade özgürlüğü konusunda AİHM'nin belirlediği makul gözlemci standardına göre hareket edilmesi gerekmektedir. Buna göre, dışarıdan bakan normal, makul bir bireyin, yargısal süreç içerisinde yargı mensubunun sergilediği tutum ve davranışlar

⁵⁰ Dijkstra, s.1.

⁵¹ Mahmut Şen, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Hâkim ve Savcılarının İfade Hürriyeti", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (2016), S.7, s.939.

⁵² Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılama Hakkı ve Yargı Etiği*, (1.Baskı, Şen Matbaası, Ankara 2007), s. 138.

⁵³ Şen, s.941.

ile açıkladığı görüş ve düşünceler nedeniyle tarafsız olmadığı kanaati oluşmamalıdır⁵⁴.

Öte yandan hakim ve savcılar bakımından yargısal karar ve işlemlerde ifade özgürlüğünün bir diğer sınır da “ih̄sas-ı rey” meselesidir. Tarafsızlık ilkesinin bir gereği olarak hakim ve savcılar yürüttükleri soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin işlemlerinde, verdikleri ara kararlarda ve duruşmalarda uyuşmazlığın esasını ilgilendiren ve uyuşmazlığa ilişkin nihai düşüncesini ortaya koyacak ifade ve davranışlardan kaçınması gerekir. Bu onların reddi sebebi olacağı gibi tarafsızlıklarının da ortadan kalkmasına sebep olabilir. Dolayısıyla uyuşmazlığa ilişkin kendilerinde oluşan “vicdani kanaat” dediğimiz “düşüncelerini” ancak nihai kararda ortaya koyabilirler. Dolayısıyla hâkim ve savcılar, söz ve beyanları ile belirli uyuşmazlıklarda tarafsız kalamayacağı izlenimine neden olacak, ih̄sası rey niteliğindeki söz, tutum, davranış ve hallerden kaçınmaları gerekir⁵⁵.

Hakim ve savcıların ifade özgürlüğü ile bağlantılı bir diğer husus ise “bağımsızlıktır”. Yargı mensupları önlerine gelen uyuşmazlıkları adalet, yasalar ve vicdani kanaatlerine göre çözüme kavuşturabilmeleri bakımından bağımsız hareket edebilmeleri gerekmektedir. Burada uyuşmazlığın çözümü bakımından gerekli, olan “bağımsızlık” hem hakim hem de savcı bakımından geçerlidir. Zira yargısal faaliyet sadece hakimlerin ve mahkemelerin uhdesinde olan bir husus değildir. Savcıların delilleri değerlendirme ve suçu niteleme yetkilerini kullanarak soruşturmalarda verdikleri kararlar ve yaptıkları işlemler birer yargısal faaliyettir. Bu bağlamda, iddianamenin düzenlenmesi, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi gibi karar ve işlemler savcılarının yargısal faaliyetleridir⁵⁶. Savcılarının tarafsız ve vicdani kanaatlerine göre yargısal faaliyet yürütebileceklerine dair kendilerinde ve toplumda bir güven duygusunun oluşması bakımından “hakimlik-savcılık teminatı” verilmiştir⁵⁷.

Dolayısıyla hakim ve savcılarının önlerine gelen uyuşmazlıkların çözümü noktasında pozitif hukukun çizdiği sınırlar çerçevesinde “vicdani kanaatlerine” göre uyuşmazlıkları bağımsızca karara bağlamaları, kendi hukuki görüşlerini karara yansıtılmaları, üçüncü kişilerin kendi fikirlerine etki

⁵⁴ İnceoğlu, s.138; Şen, s.940.

⁵⁵ Şen, s.935.

⁵⁶ Seyfullah Çakmak, “Hakim ve Savcılar Hakkındaki Araştırma, İnceleme ve Soruşturma İşlemleri”, (2012), *Adalet Dergisi*, S.43, s.107.

⁵⁷ Muharrem Özen, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, (2010), *Ankara Barosu Dergisi*, S.1, s.54.

edememesi esasen onların ifade özgürlüğünün yargısal faaliyete yansımış halidir. Bu noktada, yargı organına duyulan güveni ve kişisel olarak tarafsızlıklarını korumak için özen ve ihtiyat yükümlülüğü altında bulunan hâkim ve savcıların ifade özgürlüğünün sınırları önem arz etmektedir.

Görev ve sorumluluk bilinci ile kullanılmak koşuluyla yargı mensupları da ifade özgürlüğüne sahip olmakla birlikte bu özgürlüğün onların tarafsızlıklarına zarar vermemesi ve açıklanan görüşleri nedeniyle toplumda onların ön yargılı olduğu algısının oluşmaması önemlidir. Bu da temel hakların kullanımı ile yargısal görev arasında dengeli ve dikkatli bir tutum sergilemeyi gerektirmektedir.⁵⁸

Yukarıda da izah edildiği üzere Türk hukukunda kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne ilişkin olarak temel olarak 657 sayılı Kanunda bir kısım sınırlamalar konulmuştur. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 7. maddesindeki sınırlamalar bu noktada hakim ve savcılar bakımından da ifade özgürlüğünün uygulanması noktasında yol gösterici olmakla birlikte yetersiz bir düzenlemedir. Dolayısıyla sorunun çözümü ve ifade özgürlüğünün zarar görmeden kullanımı bakımından AİHM'in, AİHS'nin 10/2. maddesi çerçevesinde geliştirdiği standartlar önemlidir.

2-) Yargı Mensuplarının İfade Özgürlüğüne Dair Uluslararası Belge ve Raporlar

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile yargı mensubu olmanın sorumluluğunu muhafaza etmek koşuluyla yargı mensuplarının uygun yazılı, görsel ve soysal platformlarda yargı ve yargı mensuplarının sorunlarına ilişkin görüş ve düşüncelerini açıklamalarına imkan veren ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri bulunmaktadır. Düşünce hürriyetini düzenleyen Anayasanın 25 ve 26. maddeleri ile AİHS'nin 10. maddesinin yanı sıra uluslararası Bangolar Yargı Etiği İlkeleri⁵⁹ bu konudaki ölçüleri belirleyen temel mevzuat hükümleridir. Ayrıca uluslararası yargı

⁵⁸ Mecit/Mecit, s.854.

⁵⁹ Bangalor Yargı Etiği İlkeleri, *“Yargıda Doğruluğun Güçlendirilmesine Yönelik Yargı Grubu”* tarafından kabul edilen 2001 Bangalor Yargı Etiği Taslak Belgesi'nin 25-26 Kasım 2002 tarihlerinde Lahey Barış Sarayı'nda düzenlenen Yüksek Mahkeme Başkanları Yuvarlak Masa Toplantısında revize edilmiş hâlidir. (“Bangalor Yargı Etiği İlkeleri”, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4a92e0cc-e94b-4912-aaf9-5dfc5b885e98.pdf>, İET: 11/11/2019).

bağımsızlığına dair **Burgh House İlkeleri**⁶⁰ de bu konuda önemli hükümler içermektedir.

Uluslararası hukukta yargı mensuplarının yazılı, görsel ve sosyal medya kullanımını açıkça sınırlayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, yargı mensuplarına tavsiye niteliğindeki Birleşmiş Milletler **Bangalor Yargı Etiği İlkelerinde** genel olarak konunun düzenlendiği görülmektedir. “Dürüstlük” değerinin ele alındığı 4. madde başlığı altındaki düzenleme uyarınca hakim, diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, dernek kurma ve toplanma özgürlüğüne sahiptir; ancak bu hakların kullanılmasında, yargı mesleğinin onurunu, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyacak şekilde davranmalıdır. Aynı şekilde hukuk sistemi, adaletin idaresi veya bunlarla ilintili diğer konularda yazı yazabilir, konferans ve ders verebilir, diğer etkinliklere katılabilir.

Diğer taraftan **Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkelerinin**⁶¹ 8. bendinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne uygun olarak, diğer vatandaşlara olduğu gibi yargı organı mensuplarına da ifade, inanç, örgütlenme ve toplanma hakkı tanındığı; ancak hakimler bu haklarını kullanırlarken, her zaman görevlerinin itibarını ve yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını koruyacak tarzda hareket etmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Aynı şekilde Belgenin 9. bendinde hakimlerin, kendi menfaatlerini savunmak, mesleki eğitimlerini geliştirmek ve yargı bağımsızlığını korumak için hakimlerden oluşan örgütler kurabileceği; bu örgütlere ve diğer kuruluşlara üye olabileceği belirtilmiştir.

Hakim ve savcıların ifade özgürlüklerinin kapsam ve sınırlarına ilişkin önemli belgelerden biri de Venedik Komisyonu’nun 19-20/06/2015 tarihli **“Hakimlerin İfade Özgürlüğü”** Raporudur⁶². Yargı mensuplarının ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, barışçıl toplantı hakkı ve siyasal haklar üzerinden karşılaştırmalı bir değerlendirmenin yapıldığı Raporda Honduras’ta Demokrasi İçin Hakimler Birliği (Association of Judges for Democracy) üyesi olan dört hakimin politik gösterilere katılmaları, yargı

⁶⁰ “Burgh House İlkeleri”, Prg.7.1, https://www.ucl.ac.uk/international-courts/sites/international-courts/files/burgh_final_21204.pdf İET: 21/05/2020.

⁶¹ “Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri”,

<http://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/51159f30-8d0e-4bb4-becc-1446b51d1a5d.pdf>, İET:09/11/2019.

⁶² “Venedik Komisyonu Hakimlerin İfade Özgürlüğü Raporu/Report On The Freedom Of Expression Of Judges”

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2015\)018-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2015)018-e), İET:20/05/2020.

aleyhinde beyanda bulunmaları ve görüş açıklamaları veya anayasal geçiş olduğu öne sürülen sürece karşı yasal kovuşturma yapmaları nedeniyle haklarında başlatılan disiplin soruşturması sonrasında görevlerinden ihraç edilmeleri nedeniyle hakimler bakımından ifade özgürlüğünün esasları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Komisyunun hazırladığı rapora göre, ifade özgürlüğüne ilişkin güvenceler, hâkimler de dahil olmak üzere tüm memurları kapsamaktadır. Ancak yargı mensupları ifade özgürlüğüne kullanırken AİHM'nin de belirlediği “görev ve sorumluluk” esasları çerçevesinde onların bağımsızlıklarına, tarafsızlıklarına zarar vermemesi gerekir. Ayrıca onların ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlükleri konusunda yapılacak kısıtlamaların da bu çerçevede orantılı olması gerektiğine vurgu yapılmıştır⁶³.

Diğer taraftan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi 24 Temmuz 2019 tarihinde “**Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı**” konul raporu açıklamıştır. Özel Raportörün hakimlerin ve avukatların bağımsızlığına ilişkin hazırladığı Raporda⁶⁴ özetle şu tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır:

- Hakim ve savcılar da diğer vatandaşlar gibi, ifade, inanç, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü haklarını kullanabilirler. Ancak kurumlarının saygınlığına zarar vermeden bu haklarını kullanmalıdırlar.
- Sosyal medyanın kullanımına ilişkin uygun bir düzenleme bulunmadığından dolayı mesleki davranış standartlarının yanlışlıkla ihlali vakaları meydana gelmektedir.
- Hakim ve savcılarının temel haklarına yönelik özel sınırlamaların kanuni düzenleme ile yapılması ve demokratik olarak onların bağımsızlıklarını, tarafsızlıklarını ve kurumsal otoritelerini korumak bakımından zorunlu olması gerekir.
- Anayasa ihlalleri durumunda, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak için hâkimlerin konuşması ahlaki bir görevdir.
- Hakim ve savcılara yönelik bazı disiplin soruşturmalarının, bireylerin görüşlerini ifade ettikleri veya görevlerini yerine getirdikleri için cezalandırmanın bir yolu olduğu görülmektedir.

⁶³ “Venedik Komisyonu Hakimlerin İfade Özgürlüğü Raporu”, Prg.83.

⁶⁴ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi ‘Hakimlerin ve Avukatların Bağımsızlığı: Özel Raportörün hakimlerin ve avukatların bağımsızlığına ilişkin raporu /Independence of Judges and Lawyers: Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers’, <https://www.ohchr.org/en/issues/judiciary/pages/idpindex.aspx>, İET: 20/0572020 YUHFD Cilt. XVIII No.1 (2021)

Görüldüğü üzere Rapor hakim ve savcılarının ifade özgürlüğü konusundaki önemli sorunlara vurgu yapmakta ve bu konuda önemli standartlar getirmektedir. Özellikle “Anayasa ihlalleri durumunda, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü savunmak için hâkimlerin konuşması ahlaki bir görevdir.” tespiti hakim ve savcılarının hukuk dışı müdahalelerin olduğu darbe gibi dönemlerde, anayasal düzeninin değiştirildiği, işlevsizleştirildiği durumlarda bu değerlerin muhafazası için konuşmaları bir gerekliliktir. Bu dönemlerde dönemin kaotik yapısı ve baskıları gerekçe gösterilerek yapılan insan hakları ihlallerine kararlarıyla meşruiyet kazandırmaktan ziyade hukuka ve adalete olan sadakat görevinin gereği olarak konuşmaları ve kararlarını da bu yönde vermeleri gerekir.

3-) Hakim ve Savcılarının Yargısal Faaliyetleri Bakımından İfade Özgürlüğü

Genel kabul gördüğü üzere yargısal faaliyet objektif hukukun bağımsız hakim ve mahkemeler tarafından belli bir olaya uygulanmasıdır⁶⁵. Aslında şekli ve maddi anlamda yargısal faaliyet tanımları iki önemli unsur ortaya çıkarmaktadır.⁶⁶ Bunlardan biri hukuki uyumsuzluk diğeri de bu hukuki uyumsuzluğu çözecek yargısal makamdır. Bu iki unsurun birlikte bulunması halinde ancak yargısal faaliyette bahsedilebilir. Ancak yargısal faaliyet sadece hakim ve mahkemelerin tekelinde olan bir husus değildir. Zira savcılarının önlerine gelen uyumsuzluğa ilişkin delilleri değerlendirme ve suçlu nitelendirme yetkilerini kullanarak uyumsuzluklara ilişkin başlatılan soruşturmalarda verdikleri kararlar ve kovuşturma aşamasında vermiş oldukları mütalaa ve kanun yolu başvuruları da birer yargısal faaliyettir⁶⁷.

Kural olarak hakim ve savcılarının yargısal faaliyetleri kapsamındaki karar ve işlemleri dokunulmaz bir alan olduğundan bunların ancak kanun yoluna yapılacak başvuru ile bozulmaları veya değiştirilmeleri mümkündür. Hakim ve savcılar yargısal faaliyetin dokunulmazlığı kapsamında uyumsuzluk konusu olay ile soyut normu birlikte değerlendirerek bir sonuca vardıkları

⁶⁵ Baki Kuru, Ramazan Arslan ve Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku, (19. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2008), s.57.

⁶⁶ Organik ve şekli anlamda yargı işlevi veya yargısal faaliyet, “faaliyette bulunan makam” üzerinden tanımlanmaktadır. Bu ölçüte göre, mahkemelerin her türlü faaliyeti yargısaldır. Ancak hakimlerin ve mahkemelerin bütün faaliyetleri yargısal bir nitelik taşımadığından ve onların kalem işlerinin yürütülmesi ve personelin yönetimi gibi idari nitelikli faaliyetleri de bulunduğundan bu ölçüt, yargısal faaliyet tanımı için yetersiz olmakla birlikte yargısal faaliyetin başlangıcını haber vermesi nedeniyle önemlidir. (Kuru/Arslan/Yılmaz, s.57)

⁶⁷ Çakmak, s.107.

aşamada bir düşünceyi ortaya koymaktadırlar. Bu düşünce kararın gerekçesi halini almaktadır. Bu gerekçe hukuken yanlış olması nedeniyle yargı yolu denetiminde bozma nedeni yapılabilirse de bunun disiplin soruşturmasına konu edilmesi mümkün değildir. Burada yargısal takdirin dokunulmazlığı aynı zamanda ifade özgürlüğünü de kapsamaktadır.

Diğer taraftan burada hakim veya savcının yargısal sürece ilişkin kanun ve vicdan çerçevesinde geliştirmiş olduğu bir düşüncesi ve bakış açısı vardır. Bu düşünce yargısal kararlarla dış dünyaya yansımaktadır. Hakim ve savcı dava konusu olay ve bu olaya uygulanacak mevzuat hükümleri ile pozitif hukuka ilişkin esaslar çerçevesinde oluşan düşünce ve kanaatini yargısal karar ve işlemlere yansıtır. Daha öncede vurgulandığı üzere bir çok hak ve özgürlük bakımından “kaynak özgürlük”⁶⁸ konumunda olan ifade özgürlüğü burada da hakim ve savcılarının bağımsız olarak kendi vicdani kanaatine göre karar verme konusunda kaynak konumundadır.

Hakim veya savcının kararlarına yansıyan bu düşünce açıklamasından dolayı sorumlu olması mümkün değildir. Diğer bir ifade ile delilleri değerlendirme ve suçu nitelendirme yetkilerini kullanarak uyuşmazlıkları karara bağlayan hakim ve savcılarının pozitif hukuk hükümleri çerçevesinde geliştirmiş oldukları düşünce ve kanaatlerinden dolayı sorumlu olamazlar. Aksine yargı bağımsızlığının bir gereği olarak hakim ve savcı özgür irade ve düşüncesine göre uyuşmazlığı çözüme kavuşturma hak ve yetkisine sahiptir. Burada unutulmaması gereken husus hakim ve savcının “vicdani kanaate” erişmesi için öncelikle bağımsız ve özgür bir iradeye ve düşünceye sahip olması gerekir. Dolayısıyla Cumhurbaşkanına hakaret suçundan açılan bir davada hakim söz konusu sözlerin suç olmaktan ziyade ağır eleştiri niteliğinde olduğu gerekçesiyle vereceği bir beraat kararından dolayı sorumlu tutulamaz. Hakimin burada gerekçeye yansımış düşüncesinden ötürü disiplin soruşturmasına tabi tutulması onun bağımsızlığına müdahale olacağı gibi ifade özgürlüğünün de ihlali olacaktır. Ayrıca bu ihlal sadece ilgili hakim ve savcı üzerinde değil dolaylı olarak bütün hakim ve savcılar üzerinde sonuç doğuracaktır. AIHM'nin “soğutucu etki” (chilling effect) olarak tanımladığı bu olumsuz sonuç nedeniyle hakim ve savcılar özgür iradeleriyle karar verme konusunda tereddüt yaşamlarına ve baskın kişi ve kurumların beklentilerini göz önünde bulundurmalarına sebep olacaktır.

⁶⁸ Bozkurt/Dost, s.48.

4-) Hakim ve Savcıların Sosyal Yaşamdaki İfade Özgürlüğünün Sınırları

Yargısal faaliyet gibi önemli bir görevi yerine getiren hakim ve savcıların ifade özgürlüğünün sınırı noktasında ulusal mevzuatta bir düzenleme bulunmamaktadır. AİHM hakim ve savcıların ifade özgürlüğünün kullanım sınırları noktasında meseleye tipik olarak çatışan hakların dengelenmesi sorunu olarak bakmaktadır. Bu noktada bir yanda siyasi, ekonomik, sosyal ve hukuki sorunlarının çözümüne katkıda bulunabilecek olan yargı mensuplarının toplumun bir bireyi olarak sahip oldukları ifade özgürlüğü diğer yanda ise uyuşmazlıkların tarafsız, bağımsız, adil, alanında yetkin ve liyakatli yargı mensupları eliyle çözümlendiği yönündeki yargıya olan kamuoyu güveninin sürdürülmesi meselesi söz konusudur. Mahkeme, bu noktada bireysel yarar ile kamusal yarar arasında adil bir denge kurmayı ve hukuk devletinin temel gereklerinden olan yargı organının otorite ve tarafsızlığının sürdürülmesi ile demokratik bir toplum düzeninin ve çoğulculuğun vazgeçilmez değerlerinden biri olan ifade özgürlüğü arasında, kesin bir tercih yapmamayı tercih etmektedir⁶⁹.

AİHM'nin belirlediği makul gözlemci standardı ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında hakim ve savcılar bakımından önemli bir kriterdir. Buna göre, dışarıdan bakan normal, makul bir bireyin, yargısal süreç içerisinde yargı mensubunun sergilediği tutum ve davranışlar ile açıkladığı görüş ve düşünceler nedeniyle tarafsız olamayacağı kanaati oluşmamalıdır⁷⁰. Mahkemenin belirlediği “makul gözlemci standardı” çerçevesinde hâkim ve savcıların ülkenin yargı politikası, mahkemelerin kurumsal organizasyonu, yargı bağımsızlığı, hâkim teminatı, maaş ve özlük hakları gibi konularda görüş ve düşüncelerini açıklayabileceği genel olarak kabul etmektedir. Bu husus Bangalor Yargı Etiği İlklerinde de belirtilmektedir⁷¹.

a-) Hakim ve Savcıların Yazılı, Görsel ve Sosyal Medyadaki Yazı, Yorum ve Paylaşımlarının Sınırları

Toplumun ekonomik, siyasi, kültürel birçok uyuşmazlığını karara bağlayan hakim ve savcıların bu uyuşmazlıkların kaynağı olan sorunlara dair bir düşüncelerinin olması gayet doğaldır. Bu noktada ifade hürriyeti kapsamında yargı mensuplarının televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarında tartışma programlarında yer alması ve günlük gazetelerde yazı

⁶⁹ Şen, s.934; Doğru/Nalbant, s.182.

⁷⁰ İnceoğlu, s.138; Şen, s.940.

⁷¹ Şen ,s.943.

yazması, halkın sosyal hadiseler ve hukuk hakkında doğru kaynaktan bilgi almayı talep etmesinin bir sonucudur. Ancak bu kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan düşünceyi ifade etme faaliyetlerinin makul gözlemci standardı çerçevesinde onların tarafsızlıklarına zarar vermemesi gerekir. Bu noktada hakim ve savcı, programın içeriği, kamuoyu tarafından algılanma biçimi, program esnasında tüm konukların sarf ettiği/edebileceği söz ve beyanlar çerçevesinde yargı mensubunun programda yer almasının uygun olup olmadığını değerlendirilmesi gerekmektedir⁷².

Diğer taraftan hakim ve savcılarının yazılı görsel ve sosyal medyadaki yazı, yorum, eleştiri ve paylaşımlarının bakmakta oldukları veya önüne gelme ihtimali olan davalara ilişkin olmaması gerekir. Aynı şekilde yargı mensuplarının, başka mahkemelerde derdest olan dava veya sürdürülmekte olan soruşturmalar hakkında da âdil yargılanmayı etkileyebilecek, o davaları hedef gösterecek nitelikte yazı, yorum, eleştiri ve paylaşımında bulunmaması gerekir⁷³. Burada hakim ve savcının makul gözlemci standardı çerçevesinde tarafsızlığının sorgulanmasına sebep olmayacak şekilde dava ve kişilerden ziyade ortadaki uyuşmazlığa ilişkin görüş beyan etmesi gerekir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde de herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve yargı mensupları için bir sınırlandırma getirilmemiş olduğu görülüyor. Bu durumda hakimlerin yazılı, görsel ve sosyal medya kullanımlarının "tarafsızlık" ve "mesleğe yaraşırılık" çerçevesinde değerlendirilmesinde, uluslararası yargı standartlarıyla karar verebilmek adına yarar bulunmaktadır.

Diğer taraftan **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Wille/Lihteastayn**⁷⁴ kararında yargı mensuplarının ifade özgürlükleri ile görev ve sorumlulukları arasındaki sınırı yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri çerçevesinde çizmiştir. Adı geçen davada, Danıştay Başkanı olan başvuran, anayasal sorunlar konusunda bir dizi akademik programa katılmış ve ülkede hüküm süren monarşi hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir. Bu görüşler nedeniyle Prens tarafından görev süresinin bitiminde tekrar atanması yapılmamıştır. Mahkeme, başvuranın beyanlarının anayasal sorunlar hakkında olduğu, anayasa hukukunun siyasi konuları da içerdiği, benzer görüşlerin ülkede başka insanlar tarafından da paylaşıldığı, derdest davalara ilişkin olmadığı, Prens dahil kişi ve kurumları eleştiren ya da karalayan, küçük düşüren bir

⁷² Şen, s.943.

⁷³ Şen, s.945.

⁷⁴ AİHM Wille/Lihteastayn Kararı, Başvuru No: 28396/95, K.T: 28/10/1999. *YUHFD Cilt. XVIII No.1 (2021)*

niteliğinin de olmadığı hususlarını birlikte değerlendirerek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme **Buscemi/İtalya kararında**⁷⁵, başvurucunun davasına bakan hakim ile ilgili bir gazetede yazı yazması ve bunun üzerine hakimin de kendisi ile ilgili bilgi kirliliğini önlemek amacıyla başka bir yazı yazıp basın yoluyla yayınlamış olması nedeniyle hakimin yazdığı yazı ile, hakimin kararını duruşmadan önce vermiş olduğu yönünde bir izlenim oluşturduğunu, bu durumun da tarafsızlık ile bağdaşmayacağını ve 6. maddeye aykırılık oluşturacağına hükmetmiştir⁷⁶.

AIHM Poyraz/Türkiye davasında ise⁷⁷, adalet başmüfettişi olan başvuran, bir hâkim hakkında yaptığı soruşturma neticesinde hazırlanan ve basına sızan soruşturma raporuna dair bazı içerikleri medya önünde ifade etmesi nedeniyle Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla tazminata mahkum edilmesi nedeniyle bireysel başvuruda bulunmuştur. Mahkeme özellikle adaletin doğru şekilde tecelli etmesi bağlamında resmi bir gizlilik hükmü ile korunan bilgileri içeren bir soruşturmayı bizzat yürütmekle görevli oldukları durumlarda kamu görevlilerinin ifade özgürlüklerini kullanırlarken daha dikkatli davranmaları gerektiğine vurgu yaparak, Sözleşme'nin 10/2. maddesinde ifade edilen görev ve sorumluluk kavramına değinmiş ve gazetecilerin aksine, hakimler ve memurlar gibi kamu sorumluluğu taşıyan kişilerin ihtiyatlı davranma yükümlülüklerinin bulunduğunu vurgulamıştır.

AIHM göre, hakim ve savcıların kamu görevlisi olması, onların ifade hürriyetinden feragat ettiği anlamına gelmemektedir. Yargı mensupları da toplumun diğer bireyleri gibi düşünce ve kanaat, bilgiye ulaşma ve fikirlerini başkaları ile paylaşma hakkına sahiptir. Bununla birlikte, bu haklar kullanılırken hakim ve savcılar, azami özen ve ihtiyat yükümlülüğü bulunmaktadır. AIHM'e göre, hakim ve savcılar üstlenmiş oldukları kamu görevi ile devlete olan sadakat yükümlülüğünü dikkate alarak ifade hürriyetini kullanmaları gerekir⁷⁸.

Görüldüğü üzere yargı mensuplarının yukarıda belirtilen temel esaslar çerçevesinde yazılı, görsel ve sosyal medyada kendilerini, düşüncelerini, sorunlarını dile getirmeleri artık çağdaş hukuk ve demokrasi anlayışının bir gereğidir⁷⁹. Ancak yargı mensuplarının, ifade özgürlüklerini kullanırken,

⁷⁵ AIHM Buscemi/İtalya Kararı, 29569/95, 16/09/1999, § 64- 69.

⁷⁶ Pekel, s.385.

⁷⁷ AIHM Poyraz/Türkiye, Başvuru No. 15966/06, K.T:07/12/2020, Prg.76-78.

⁷⁸ Şen, s.934.

⁷⁹ Zekeriya Sevimli, "Bir Sivil İnisiyatif: Yargıçlar ve Savcı Birliği", (2007), *Ankara Barosu Dergisi*, S.2, s.65.

yargının itibarı ve tarafsızlığının şüpheye düşebileceği durumlarda kendilerini sınırlandırmalıdır⁸⁰. Görüldüğü üzere ifade özgürlüğünün demokratik toplumun temeli olmakla birlikte kamu görevlileri bakımından tarafsızlık ilkesi ile ifade özgürlüğü arasında bir denge kurulması gerekmektedir.

Türkiye’de hakim ve savcılarının mesleki veya ilgilerine göre başka konularda, kitap ve makale yazması, seminer ve eğitim programlarına katılıp görüşlerini açıklaması, üniversitelerde ders vermesi, günlük gazetelerde yazı yazması, tartışma programlarına katılmasını yasaklayan bir düzenleme bulunmamaktadır⁸¹. Aksine 2802 sayılı Kanununun **“Başka iş ve görevler”** kenar başlıklı 48. maddesinde *“Hakim ve savcılar, bilimsel araştırma ve yayınlarda bulunabilirler. Davet edildikleri veya yetkili makamlarınca görevlendirildikleri, ulusal ve uluslararası kurul, kongre, konferans ve benzeri bilimsel toplantılarla meslekleri ile ilgili diğer toplantılara, görevlerini aksatmamak koşulu ile katılabilirler. Mesai gün ve saatlerinde bu tür toplantılara katılmak izne tâbidir.”* hükmü de hakim ve savcılara bu tip faaliyetlere katılma imkanı tanımaktadır.

Bu konu ile bağlantılı olarak, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında görsel ve yazılı basında yapılan programlar ve eserler ile ilgili röportajlar, açıklamalar için de izin alınmasına gerek bulunmadığı gibi bu kapsamda alınan ücretlerin de 657 sayılı Kanununun 28. maddesinde sayılan ticaret ve kazanç getirici faaliyet kapsamında olmadığı unutulmamalıdır.

b-) Hakim ve Savcılarının Siyasi Konulardaki Görüş ve Eleştirilerinin Sınırları

aa-) Genel Olarak

Siyasi konularda düşünme ve kendini ifade etme önemli ve değerli olmakla birlikte yargı mensuplarının objektif ve tarafsız olması gerektiğine yönelik beklenti ve tarafsızlıklarının zarar görmemesi bakımından onların siyasi ve partizan davranışlarda ve ifade açıklamalarında bulunmalarına yargı mensuplarına ilişkin mevzuat hükümlerinde genel olarak izin verilmemektedir. Yargı mensuplarının ifade özgürlüğü ile yargı sürecinin tarafsız yürütüleceği konusunda güven duygusu arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Temel sorunlar zaten bu iki temel unsur arasındaki denge kurulmamasından kaynaklanmaktadır⁸².

⁸⁰ AİHM Wille/Lihteastayn Kararı, Başvuru No: 28396/95, K.T: 28/10/1999, Prg.64.

⁸¹ Şen, s.943.

⁸² Robert M. Howard, “The Limitations on Judicial Free Speech.” *The Justice System Journal*, vol. 27, no. 3, 2006, pp. 350–353. JSTOR, www.jstor.org/stable/27977309. Accessed 15 June 2020, s.350.

Yargı mensubunun tarafsız olması ve dış dünyaya yansıyan hal ve davranışlarında da bu tarafsızlığı yansıtması gerekmektedir. Hakim ve savcıların ifade özgürlüğü noktasında koruması ve uyması gereken bu ölçütte çoğu zaman siyasi meseleler konusunda uyuşmazlık çıktığı bilinmektedir. Her insan gibi hakim ve savcılarının da siyasi görüşlerinin olması en doğal haklarıdır. Ancak diğer kişiler gibi bu siyasi düşüncelerini açıklamaları tarafsızlık ve mesleğin etik gereklerine uygun olmayacağı da aşıkardır. Bu nedenle siyasal otoriteye, kamu otoritesine, iktidar partisine, ana muhalefet partisine veya diğer siyasi parti, kurum, dernek ve benzeri oluşumlara ve onları temsil eden yetkililere, onların fikirlerine yönelik eleştiriler konusunda ifade özgürlüğünün kullanılmasında hakim ve savcılarının daha dikkatli olması gerekmektedir. Bu tip kişi ve kurumların eleştirilmesi mümkün olmakla birlikte bu eleştirilerde hakim ve savcının “taraf” haline gelmemesi, “partizanlaşmaması” önem arz etmektedir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı veya Adalet Bakanının yargıya ilişkin bir açıklaması pek tabi eleştiri konusu yapılabilir. Ancak bu eleştiri yapılırken hakim ve savcının kendi siyasi fikri çerçevesinde taraf olarak yapmaması ve partizanca bir yaklaşım sergilememesi gerekmektedir.

Yukarıda da izah edildiği üzere AİHM’nin “makul gözlemci standardı”⁸³ çerçevesinde hakim ve savcının siyasi konulardaki tavır, davranış ve sözlerinin tarafsızlığına gölge düşürmemesi gerekir. Dolayısıyla siyasi konularda yorum yapması, siyasi figürlerle tartışmaya girmesi, bir siyasi partiyi veya görüşü destekler mahiyette açıklamalar yapması, siyasi partilerin düzenlemiş oldukları toplantı ve mitinglere katılması gibi durumlar, tarafsızlığı üzerine tereddütleri de beraberinde getirmektedir⁸⁴.

Burada hakim ve savcı olmanın sorumluluğu çerçevesinde bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Mesela Adalet Bakanının “af” konusunda yada Sağlık Bakanının “aşı” konusunda dile getirdiği fikirlerin veyahut ana muhalefet partisi liderinin hakim ve savcılarının mesleğe kabulüne ilişkin dile getirdiği görüşlerin yersiz ve haksız olduğunu değerlendiren hakim ve savcının bu fikirleri eleştirmesi ve aynı şekilde yargı sistemini ilgilendiren yasa tasarısı hakkında açıklama yapması da onun en doğal hakkıdır. Ancak hakim ve savcılarının siyasi bir fikir üzerinden siyasi taraf gibi, fikir sahibini hedef alması halinde burada hakim ve savcının tarafsızlığı tartışılır hale gelecektir. Dolayısıyla HSK’nın da bu tip

⁸³ İnceoğlu, s.138.

⁸⁴ Şen, s.941.

eleştirilere yönelik yapılan şikayet ve ihbarları değerlendirirken yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde değerlendirme yapması gerekmektedir.

Nitekim **AİHM, Baka/Macaristan Kararında**⁸⁵ Macaristan Yargı Konseyi ve Yargıtay Başkanı olarak görev yapan başvuranın, basın yoluyla parlamento tarafından bazı kesinleşmiş mahkeme kararlarının uygulanmamasını ve hâkimlerin zorunlu emeklilik yaşının düşürülmesini de öngören köklü değişikliklere dair eleştirilerini dile getirmesi üzerine çıkarılan bir başka kanunla başvuranın, hem Yargıtay Başkanlığı hem de Yargı Konseyi başkanlığı görevleri sona erdirilmiştir. Bu nedenle yapılan bireysel başvuruda AİHM öncelikle, ilgilinin kamuoyuna yansıyan ifadeleri sonrasında görevinin kanunla sona erdirilmesine ilişkin tasarrufun, ifade hürriyetine bir müdahale oluşturduğuna tespitini yapmıştır. Mahkeme başvuranın üstlendiği kamu görevinin niteliği, kamuoyu ile paylaştığı görüş ve düşüncelerin içeriği, paylaşılma zamanı ve açıklamalara verilen tepkiler, açıklamaların yargı reformu, yargı sisteminin işleyişi, yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatı gibi yargısal konulara ilişkin olması, açıklama ve beyanların mesleki sorumluluğun ötesine geçmek suretiyle kişileri ve kurumları hedef alan bir nitelikte olmaması nedeniyle ortada kamu yararı bulunması nedeniyle müdahalenin meşru ve haklı olmadığını ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca mahkemeye göre Yargı Konseyi başkanı olarak, yargı reformu ile ilgili görüş açıklamak, başvuranın sadece hakkı değil, aynı zamanda görevidir.

Nitekim AİHM, yargı mensuplarının, yargının tarafsızlık ve otoritesinin sarsılmasına sebebiyet verilmemesi adına, daha da hassas davranması gerektiğini kararlarında vurgulamıştır⁸⁶. Yargı mensuplarının, bulunduğu konumu herhangi bir siyasi parti lehine veya aleyhine kullanma hakkının bulunmadığı, siyasi meselelerde tarafsız ve sınırlı davranma yükümlülüğünün bulunduğu vurgulanmıştır⁸⁷. Mahkemeye göre toplum tarafından genel kabul görmesi nedeniyle, “yargının otoritesi” korunması gereken kavramlar arasında olduğundan mahkemelerin demokratik bir toplumda, davanın taraflarında ve nihayet genel olarak toplumun tümünde uyandırması gereken güven duygusunun zarar görmemesi gerekir. Bu nedenle ifade özgürlüğünün kullanımı söz konusu olduğunda, yargı mensuplarının, provoke edici hususlar olsa dahi basına mesafeli yaklaşımları, kendilerini sınırlayarak yargının tarafsızlığını ve otoritesini

⁸⁵ AİHM Baka/Macaristan Kararı, Başvuru No: 20261/12, K.T:27/05/2014.

⁸⁶ AİHM Baka/Macaristan Kararı, Başvuru No:20261/12, K.T: 27.05.2014.

⁸⁷ Sağlam, s.96.

sorgulatacak söz ve ifadelerden kaçınmaları, ifadelerinde daha özenli, dikkatli ve sağduyulu dil kullanmaları gerekmektedir.⁸⁸

Görüldüğü üzere yargı mensuplarının ifade özgürlüğünün sınırlanmasının temel sebebi onların ifa ettiği görevin özellikleri ile yargısal faaliyetlerin diğer rutin kamu hizmetleri ile benzerlik göstermemesi ve demokratik bir toplumda, yargının, Devlet kurumları arasındaki önemidir⁸⁹.

bb-) Hakim ve Savcıların Siyasi Partilere Üye Olamaması veya Seçimlerde Aday Olamaması

Hakim ve savcılarının siyasi partilere üye olma ve seçimlerde siyasi partilerden aday olma konusunda Anayasa'da yasaklayıcı hükümlere yer verilmiştir. Bu kapsamda Anayasa'nın "*Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma*" kenar başlıklı 68/5. maddesinde hakimler ve savcılarının siyasi partilere üye olamayacağı; 76/2. maddesinde ise hâkim ve savcılarının, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamayacağı ve milletvekili seçilemeyeceği düzenlenmiştir.

Anayasanın bu hükümleri çerçevesinde 2802 sayılı Kanun'un 51. maddesinin son fıkrasında ise hakim ve savcılarının siyasi partilere giremeyeceği ve girenlerin meslekten çekilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Aynı şekilde 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun ek 7. maddesindeki düzenleme uyarınca milletvekili ve mahalli idareler genel ve ara seçimlerinde aday ve aday adayı olan yüksek mahkeme üyeleri, hakimler, savcılar ve bu meslekten sayılanlar adaylığı veya seçimi kaybetmeleri halinde göreve dönemezler. Bu düzenlemelerin temel gerekçesi, siyasi partiye üye olan veya milletvekili ve mahalli idareler genel ve ara seçimlerinde aday ve aday adayı olan yargı mensubunun siyaseten taraf haline gelmesi nedeniyle en temel niteliği olan "tarafsızlığı" ortadan kalkmış olmasıdır. Böyle bir durumda hakim ve savcı artık "taraf" haline gelmiştir.

AİHM'de hakim ve savcılarının siyasi partilere üye olması veya siyasi partilerden aday olması nedeniyle istifa etmelerinin zorunlu tutulmasını onların tarafsız, bağımsız ve nötr olmaları şeklindeki meşru amaç çerçevesinde orantısız bir tedbir olarak görülemeyeceğini kararlarında vurgulamaktadır. Bu kapsamda AİHM Brike/Letonya kararında⁹⁰ hâkim olan başvuru, milletvekili adaylığı için hâkimlik mesleğinden geçici olarak ayrılma talebinde bulunmuş ancak ilgili mevzuata göre milletvekili

⁸⁸ Worm/Avusturya, Başvuru No: 83/1996/702/894, 29/08/1997, Prg. 40; AİHM Poyraz/Türkiye, Başvuru No. 15966/06, K.T:07/12/2020, Prg. 69.

⁸⁹ Sağlam, s.97; AİHM Albayrak/Türkiye Kararı, Başvuru No: 38406/97, K.T: 31.01.2008.

⁹⁰ AİHM Brike/Letonya Kararı, Başvuru No: 47135/99, K.T: 29/06/2000.

adayı olmak isteyen hâkimlerin görevi kesin olarak bırakması gerektiği gerekçesiyle talebi reddedilmiştir. Merkezi Seçim Komisyonu da istifa etmediği için aday olma şartlarını taşımadığı gerekçesiyle başvurucuyu aday listesinden çıkarmıştır. Başvurucunun bu karara karşı açtığı davalar da reddedilmiştir. Başvurucu, AİHM'e yaptığı başvuruda seçimlerde aday olmak için hâkimlik kariyerini daimî olarak sonlandırması yönündeki koşulun parlamento seçimleri kapsamındaki seçilme hakkı bakımından ölçüsüz olduğunu ileri sürmüştür.

AİHM, bu başvuruya ilişkin değerlendirmelerinde kamu görevlilerinin ya da kamu kesiminde belli görevleri üstlenmiş kişilerin seçimlerde aday olmadan önce istifa etmelerinin zorunlu tutulmasının kamu görevlilerinin tarafsızlığı şeklindeki meşru amaç çerçevesinde orantısız bir tedbir olarak görülemeyeceği yönündeki genel ilkenin tarafsızlıkları, bağımsızlıkları ve nötr olmaları taraf devletler arasında ortak değer olan yargı mesleği mensupları bakımından da geçerli olduğu kanaatini belirtmiştir. AİHM, hâkimlere yönelik bu bağlamdaki bir sınırlamanın hakkın özüne zarar vermediği görüşündedir. Çünkü milletvekili adayı olmak isteyen bir hâkimin istifa etmek suretiyle bu hakkı kullanması mümkündür. AİHM bu nedenlerle başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur.

Nitekim Anayasa Mahkemesi yakın zamanda milletvekili adayı olmak için istifa eden bir hâkimin mesleğe tekrar kabul edilmemesi nedeniyle seçilme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin bireysel başvurusunu⁹¹ reddederken benzer tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Mahkeme, 298 sayılı Kanun'un ek 7. maddesinde öngörülen mesleğe geri dönüş imkânına hâkim ve savcılar bakımından kısıtlamalar getiren 22/12/2005 tarihli ve 5435 sayılı Kanun'un 47. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere hakim ve savcılara yönelik anılan kısıtlamanın hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamaya yönelik olması ve bu kapsamda başvurucunun milletvekili adayı olmak için hâkimlik mesleğinden istifa sonrası mesleğe tekrar kabul edilmemesinin mahkemeler ile hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesini gerçekleştirmeye yönelik önlemlerin bir parçası olması nedeniyle meşru bir amaç taşıdığı ve orantılı bir sınırlama olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme göre hakimlik bir kamu görevidir, kamu görevlileri normal vatandaşlardan farklı olarak birtakım yükümlülöklere ve yasaklara tabidir. Kişinin kamu görevlisi olması, kendisine sağladığı birtakım ayrıcalıklar ile

⁹¹ AYM Ömer Faruk Eminağaoğlu Kararı, Başvuru No: 2015/7352, K. T: 26/9/2019.

avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı, diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi, kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılmakta olup kamu hizmetinin kendine has özellikleri, bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır. Mevcut başvuruda kanun koyucu; başvurucunun bir yandan seçilme hakkını etkin bir şekilde kullanabilmesi, diğer yandan da mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını sağlamak adına 298 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerini kabul etmiştir. Olay tarihinde kamu görevlisi olan başvurucunun seçilme hakkını kullanabilmesi için 298 sayılı Kanun'la sağlanan imkânı kullanırken -bahsi geçen yükümlülükleri nedeniyle- anılan Kanun'un öngördüğü koşullara titizlikle riayet etmesi gerektiği açıktır. Bununla bağlantılı olarak başvurucunun 298 sayılı Kanun'un ek 7. maddesindeki düzenlemede yer alan açık hükümler çerçevesinde görevden çekilme sonrasında mesleğe geri dönemeyeceğini ve mesleği kesin olarak bırakması gerektiğini bilebilecek durumda olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Mahkemenin başvuruya ilişkin nihai değerlendirmesine göre, bu konuda kamu otoritelerinin sahip olduğu takdir payı da gözetildiğinde başvuru konusu olayda mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanması amacı bakımından başvurucunun seçilme hakkına yapılan müdahalenin onun siyasal hayata katılımını engelleyici veya seçilme hakkının kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştırarak etkisini ortadan kaldıracak mahiyette olmadığı kanaatine varılmıştır. Başvurucunun seçilme hakkına yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği söylenemez. Somut olayda başvurucunun milletvekili aday olmak için istifa etmesini müteakip görevine tekrar kabul edilmemesinin asıl olarak başvurucunun kendi tercihi sonucu gerçekleştiği hatırd tutulmalıdır. Söz konusu sonucun ağırlaşmasında başvurucunun rolünün belirleyici olduğu kararda vurgulanmıştır.

c-) Türk Yargı Etiği Bildirgesi ve İfade Özgürlüğü

HSK Genel Kurulu tarafından 6 Mart 2019 tarihinde kabul edilen ve 14 Mart 2019 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan Türk Yargı Etiği Bildirgesinde⁹² hakim ve savcılar bakımından temel etik değer ve ilkeler belirlenmiştir. Bu bağlamda Türk Yargı Etiği Bildirgesinin 3 No'lu "**Hakim ve Savcılar Tarafsızdırlar**" başlıklı bölümünde "*Sosyal medya başta olmak*

⁹² "Türk Yargı Etiği Bildirgesi", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190314-4.pdf>, İET: 17/04/2020.

üzere, kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapacakları yorum, değerlendirme ve paylaşımların kolaylıkla amacını aşan sonuçlar doğurabileceğini ve tarafsızlıklarını sorgulanır hale getirebileceğini öngörerek hareket ederler.” denilmek suretiyle hakim ve savcıların bu konuda hassas davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. Yine bildirgenin ilgili kısmında “Kişisel kanaat ve düşüncelerinin, tarafsızlıklarına gölge düşürmesine izin vermez ve ön yargılı şekilde hareket etmezler. Görevlerini yürütürken ön yargı ve tercihlerinden etkilenip etkilenmediklerini sorgularlar.” ilkesine yer verilmiştir.

Bildirgenin “**Mesleğe yaraşır şekilde davranırlar**” başlıklı kısımda ise “İfade özgürlüğü kapsamında yazılı, görsel, işitsel ya da sosyal medyada düşüncelerini açıklarken veya paylaşımlarda bulunurken, mesleğin gerektirdiği etik ilkelere uygun hareket ederler.” demek suretiyle ifade özgürlüğünün kullanılmasında mesleğin gereklerine uygun hareket zorunluluğuna vurgu yapılmıştır.

Türk Yargı Etiği Bildirgesinin yukarıda belirtilen ilkeleri birlikte değerlendirildiğinde hakim ve savcıların yazılı, görsel ve sosyal medyada ifade özgürlüğü kapsamında yorum, değerlendirme ve paylaşımlar yapma hakkı olduğu ancak bu hakkı kullanırken yargının bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşürmeden ve mesleğin gerektirdiği etik ilkelere uygun davranmaları gerekmektedir.

B-) HAKİM VE SAVCILARIN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDAKİ EYLEMLERİNİN DİSİPLİN SORUŞTURMASINA KONU EDİLMESİ

Yukarıda da izah edildiği üzere, hakim ve savcılarda toplumun diğer bireyleri gibi ifade özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu özgürlüğün kullanımında buldukları konumun gereği olarak bir kısım sınırlamalar söz konusudur. Bu sınırlamaların kullanılmasında hakim ve savcılarının gerekli dikkat ve özeni göstermesi önemli olduğu kadar hakim ve savcılarının ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar ve alınacak tedbirlerin de hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte olması önemlidir.

Hakim ve savcılarının temel güvencelerinin düzenlendiği Anayasanın 139 ve devamı maddeleri ile 2802 sayılı Kanunda hakim ve savcılarının ifade özgürlüğünün sınırlarına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Yargı mensuplarının ifade özgürlüğünün kapsam ve sınırlarının kanun ya da düzenleyici idari işlemlerle somut olarak belirlenmemesi, uygulamada belirsizliklere, haksız soruşturmalara ve hak ihlallerinin oluşmasına neden

olmaktadır⁹³. Ayrıca bu bağlamda hakim ve savcılara yönelik şikayetler ve reddi hakim talepleri nedeniyle davalardaki yargısal süreçler uzadığı gibi hakim ve savcılarının mesleki motivasyonlarının azalmasına neden olduğu görülmektedir⁹⁴.

Bu bağlamda son yıllarda yargı mensuplarının yargısal kararlardaki düşünceleri ve sosyal yaşam alanına yansıyan görüş, eleştiri ve yorumları nedeniyle tartışılmaya başlandıkları ve aynı şekilde bu görüş, eleştiri ve yorumları nedeniyle disiplin soruşturmalarına maruz kaldıkları görülmektedir. Yargı yetkisi gibi ağır bir görevi yerine getiren hakim ve savcılarının dış aleme yansıyan düşünceleri nedeniyle “tarafsızlıklarının” da sorgulandığı göz önüne alındığında yargı mensupları ve onların ifade özgürlüğünün sınırları ehemmiyet kazanmaktadır⁹⁵. Bu noktada yargı mensupları kadar onlar hakkında disiplin soruşturması yürüten HSK’nın da ifade özgürlüğü konusunda hakkın özüne zarar vermeden dengeli hareket etmesi gerekir.

1-) Hakim ve Savcıların Kararlarına Yansıtıkları Düşünceleri Nedeniyle Disiplin Soruşturmasına Konu Edilmeleri

Yukarıda da izah edildiği üzere, kural olarak hakim ve savcılarının yargısal faaliyetleri kapsamındaki karar ve işlemleri dokunulmaz bir alan olduğundan ancak kanun yoluna yapılacak başvuru ile bozulmaları veya değiştirilmeleri mümkündür. Hakimin pozitif hukuk kurallarının belirlediği esaslar ve vicdani kanaati çerçevesinde şekillendirdiği düşünceleri bağlamında verdiği karar hukuken yanlış olması nedeniyle yargı yolu denetiminde bozulsa da bunun disiplin soruşturmasına konu edilmesi mümkün değildir. Burada yargısal takdirin dokunulmazlığı aynı zamanda ifade özgürlüğünü de kapsamaktadır. Ancak hakim veya savcının yargısal faaliyetler sırasında kötü niyet veya ağır ihmallerinin varlığı ya da kasten yargısal faaliyetin kötüye kullanılması söz konusuysa bu faaliyetler neticesinde vermiş olduğu hukuka uygun delil ve gerekçelerle ortaya konulması halinde hakim ve savcı bu tip yargısal faaliyetlerinden dolayı disiplin soruşturmasına tabi tutulabilir⁹⁶.

Bu kapsamda Bu kapsamda *Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı İlkeleri*, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin (94) 12 sayılı *Hakimlerin*

⁹³ Şen, s.934; Doğru/Nalbant, s. 182.

⁹⁴ Sacit Kayasu, 2802 Sayılı Kanuna Göre Hâkim ve Savcılarının İfade Hürriyeti, Legal Hukuk Kitapları Serisi: 181, (1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012), s.87.

⁹⁵ Şen, s.933.

⁹⁶ Baş, s.270.

Bağımsızlığı, Etkinliği ve Rolüne Dair Tavsiye Kararı ve Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin **Hakimlerin Mesleki Davranışlarını Düzenleyen İlke ve Kurallar Hakkında (2002) 3 Sayılı Görüşü** de hakimlerin yargısal yetkilerini kullanırken yalnız **kötü niyetli ve ağır ihmâl halleri** nedeniyle sorumlu tutulmamaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu haller dışında hakim ve savcıların kararlarına yansıyan düşünceleri ve vicdani kanaatleri nedeniyle sorumlu tutulmaları mümkün değildir.

AİHM yargısal takdirin ifade özgürlüğü kapsamında olduğu görüşündedir. Bu bağlamda Mahkeme, **Kayasu/Türkiye Kararında**⁹⁷ “...Yargıya mensup bir memura cezai bir yaptırım uygulanması doğası gereği yalnızca ilgili memur üzerinde değil icra ettiği meslek üzerinde de caydırıcı bir etki yapar. Toplumun adaletin tecelli edeceğine güven duyması için hakim ve savcıların hukuk devleti ilkelerini etkili bir biçimde temsil etme kapasitesinin olduğuna inanması gerekir. Dolayısıyla bu caydırıcı etki bir hakim veya savcının ifade özgürlüğü hakkı ile adaletin işleyişi çerçevesinde rekabet halinde olan başka her türlü meşru menfaat arasında adil bir denge kurulması için dikkate alınması gereken bir etkidir.

y)Sonuç

İfade özgürlüğünün kamuoyunu ilgilendiren meseleler üzerindeki öneminin ve adli yetkililer başta olmak üzere memurların ödev ve sorumluluklarının bilincinde olan ve bu davadaki muhtelif menfaatleri değerlendiren AİHM, silahlı kuvvetlere hakaret gerekçesiyle savcılık görevinden alınmasına ve avukatlık mesleğini icra etmekten men edilmesine yol açan yaptırımın başvuranın ifade özgürlüğü hakkına yönelik müdahale için güdülen meşru amaçlardan hiçbirisiyle orantılı olmadığı sonucuna varmaktadır...” şeklinde önemli tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır. Mahkemenin tespitlerinden de anlaşılacağı üzere, bir savcının eski bir darbeci general hakkında düzenlemiş olduğu iddianame nedeniyle mahkum edilip meslekten ihracını ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirmiş ve ihlal kararı vermiştir.

Mahkeme, savcı sıfatıyla basını bilgilendirilmesi noktasında ise başvuranın, işveren devlete karşı sadakat ödevini göz önünde bulundurduğunu ancak olayda Sözleşme'nin 10/2. maddesinde öngörülen meşru menfaatlere aykırılık teşkil edebilecek kişisel kanaat beyanını aşan bir amaç bulunması ve ihtilaf konusu beyanla esasen demokratik rejimdeki aksaklığın ortaya konulmasının amaçlandığını dikkate alarak, başvuranın

⁹⁷ AİHM Kayasu/Türkiye Kararı, Başvuru No: 64119/00 ve 76292//01, K.T: 13/11/2008, Prg. 100.

savcılık mesleğinden atılmasının, ifade özgürlüğü hakkına yönelik müdahale için güdülen meşru amaçlardan hiçbirisiyle orantılı olmadığına karar vermiştir.

2-) Hakim ve Savcıların Yazılı, Görsel ve Sosyal Medya Paylaşımları Nedeniyle Disiplin Soruşturmasına Tabi Tutulması

Yukarıda da izah edildiği üzere yargı mensupları da toplumun diğer bireyleri gibi düşünce ve kanaat, bilgiye ulaşma ve fikirlerini başkaları ile paylaşma hakkına sahiptir. Bu noktada hakim ve savcıların ifade özgürlüğünün temel sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlar ise yargı görevlilerinin itibarının korunması ile yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığının zarar görmemesidir. Dolayısıyla hakim ve savcılar ifade hürriyetini kullanırken bu sınırların ihlal edilmemesi konusunda azami özen ve ihtiyat yükümlülüğü altındadırlar.

Hakim ve savcılar tarafından yazılı, görsel ve sosyal medyada yapılan açıklamalarda AİHM'nin istikrar kazanmış kriterleri dikkate alınmalıdır. Kamu görevlisi olan yargı mensuplarının Devlete sadakat ile görev ve sorumluluk kavramlarını göz önünde tutmak suretiyle ifade özgürlüklerini kullanmaları gerekir. Dolayısıyla yürüttükleri yargısal faaliyet kapsamında edindikleri bilgileri kamuoyu önünde gelişigüzel ifade edemeyecekleri ve ifade edilen bazı hususların Sözleşme'nin 10. maddesinin korumasından faydalanamayacağı unutulmamalıdır⁹⁸.

Yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile yargı mensubu olmanın sorumluluğunu muhafaza etmek koşuluyla yargı mensuplarının uygun yazılı, görsel ve soysal platformlarda yargının ve yargı mensuplarının sorunlarına, yargı politikasına, yargıya yönelik uygunsuz iç ve dış müdahalelere, hukuka aykırı olduğunu değerlendirdiği mahkeme kararlarına, yargının yönetimindekilerin yanlış uygulama ve kararlarına ilişkin görüş ve düşüncelerini açıklamaları en temel haklarıdır.

HSK uygulamalarında bu hakkın kullanılmasından kaynaklı olarak birçok hakim ve savcı hakkında disiplin soruşturması yürütüldüğü ve cezalar verildiği bir gerçektir. Burada “hakim ve savcı sadece kararlarıyla konuşur” mantığı ile hakim ve savcılara sessizliği tavsiye eden bir bakış açısıyla konuya yaklaşıldığı görülmektedir. Halbuki yargı politikasına ilişkin bir konuda Kadastro hakimi hangi kararında bu konuyu ele alabilecektir. Dolayısıyla özellikle yargının ve yargı mensuplarının sorunlarına, yargı politikasına, yargıya yönelik uygunsuz iç ve dış

⁹⁸ Sağlam, s.100-101.

müdahalelere, hukuka aykırı olduğu değerlendirilen mahkeme kararlarına, yargının yönetimindekilerin yanlış uygulama ve kararlarına ilişkin hususlarda hakim ve savcıların görüş ve eleştirileri ile tavsiyelerini dile getirmeleri en temel haklarıdır. Burada temel sorun, başta Adalet Bakanlığı ve HSK olmak üzere yargının aktörleri kendilerine yönelik eleştirilere anında cevap vermek bakımından disiplin yolunu seçmeleridir. Halbuki yapılan eleştiri kendilerini rahatsız etse de bir yargı mensubu olmanın verdiği sorumluk bilinciyle kaleme alınmış ise bu düşüncenin disiplin yoluyla cezalandırılması halinde AİHM'nin 10. ve Anayasanın 26. maddeleri ihlal edilmiş olacaktır.

aa-) AİHM'in Bakış Açısı

Yukarıda işlenen karar örneklerinden de anlaşılacağı üzere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre ifade özgürlüğü, demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardandır. AİHM, ifade özgürlüğüne ilişkin kararlarında ifade özgürlüğünün toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini teşkil ettiğini yinelemektedir. Mahkemenin **Kayasu /Türkiye** kararındaki yargısal faaliyetten dolayı hakim veya savcının sorumlu tutulmasının aynı zamanda onun ifade özgürlüğüne de müdahale olacağına ilişkin tespiti; yine **Wille/Lihteastayn ve Baka/Macaristan**⁹⁹ kararlarında yazılı, görsel ve sosyal medyada yapılacak fikir açıklamalarının ve onlara yapılacak müdahalelerin sınırlarını ortaya konmuştur. Bu ve benzeri kararlarda ortaya konan kriterlerin aşılması disiplin soruşturması yoluna gidilmesi hak ihlallerinin doğmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu şekilde disiplin soruşturması ve benzeri yaptırımlar, diğer yargı mensupları üzerinde de soğutucu etki (chilling effect) gösterecek ve kamu kurumları ve politikaları ile ilgili eleştirel açıklama yapmaktan kaçınmalarına ve ifade özgürlüğü hakkının kullanımında cesaretlerinin kırılmasına sebep olacaktır.

AİHM tarafından yapılan değerlendirmelere göre, hakim ve savcıların kamu görevlisi olması, onların ifade hürriyetinden feragat ettiği anlamına gelmemektedir. Ancak hakim ve savcılar ifade hürriyetini kullanırken üstlenmiş oldukları kamu görevi ile devlete olan sadakat yükümlülüğünü dikkate almalıdır. Dolayısıyla yargı mensuplarının yukarıda belirtilen temel esaslar çerçevesinde yazılı, görsel ve sosyal medyada kendilerini, düşüncelerini, sorunlarını dile getirmeleri artık çağdaş hukukun, demokrasinin, çağdaş anlayışın bir parçasıdır¹⁰⁰.

⁹⁹ AİHM Baka/Macaristan Karar Başvuru No:20261/12, K.T: 27.05.2014.

¹⁰⁰ Sevimli, s.65.

bb-) Anayasa Mahkemesinin Bakış Açısı

Anayasa Mahkemesine göre ifade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları, bu çabaların hoşgörülle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindedir¹⁰¹. Bununla birlikte ifade özgürlüğü ile yalnızca düşünce ve bilginin özünün korunması amaçlanmamaktadır. Düşünce ve bilginin sunulmuş şekli ve üslubu da içerik kadar ifade özgürlüğünün korumasından yararlanır.

Anayasa Mahkemesi **Savaş Kılıç Kararında**¹⁰² ise, avukat olarak görev yapmakta olan Başvurucunun, www.facebook.com (Facebook) sosyal medya platformunda kurulmuş olan "Avukat-Hakim-Savcı-Tüm Hukukçular Omuz Omuz!" isimli kapalı grupta, müşteki V.Ö'nün paylaşımına istinaden yapmış olduğu "*1000 yorum sınırını aşan ve Muhtar adayı [V.Ö.] nün fikirlerini s..çtığı iletisinde, grup olarak hep birlikte fikirlerimizi Muhtar adayımıza fişkırttik.*" şeklindeki yoruma istinaden başvuran hakkında alenen hakaretten açılan dava neticesinde verilen para cezasına istinaden yapılan bireysel başvuruda başvurucunun paylaşımının kabul edilebilir eleştiri sınırları içinde kaldığı değerlendirilmiştir. Mahkemeye göre, aksi kabul edildiğinde muhatabını inciten her nezaket kuralı ihlaline ceza yaptırımını uygulanması gerekecek ve bu durum kişilerin ifade özgürlüğünün ölçsüz şekilde sınırlandırılmasına sebebiyet verebilecektir. Bu değerlendirmeler ışığında Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre mevcut olayda başvurucunun ifade özgürlüğü ile müştekinin itibarını koruma hak ve menfaati arasında yerel mahkeme tarafından adil bir dengenin kurulmasına çalışılmadığı ve başvurucunun adli bir ceza ile cezalandırılmasının demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiğine ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin kararında vurgulandığı üzere ifade özgürlüğü bakımından getirilecek sınırlamaların, demokratik bir toplumda zorlayıcı bir

¹⁰¹ AYM Bekir Coşkun Kararı, Başvuru No: 2014/12151, K.T: 4/6/2015, Prg. 33-35.

¹⁰² AYM Savaş Kılıç Kararı, Başvuru No: 2016/5583, K.T:19/11/2019.

toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği hususu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmadığı takdirde ifade özgürlüğünün ölçsüz şekilde sınırlandırılmasına sebebiyet verilebilecektir. Dolayısıyla HSK, Adalet Bakanlığı, Yüksek Yargı Organları ve yargı mensupları da kabul edilebilir sınırlar içindeki eleştirilere -sadece teorik ve genel olanlar değil- konu olabilirler. Bu kişilerin görevlerini ifa ederken kendilerine yönelik kabul edilebilir eleştirinin sınırları sıradan bir vatandaşa kıyasla daha geniştir¹⁰³. Bu nedenle disiplin soruşturması yürütülecek konularda bu ölçülere göre hareket etmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen esasların dikkate alınmaması ve hakim ve savcıların sosyal medya veya diğer yazılı ve görsel medyada yer alan yazı, yorum ve eleştirileri nedeniyle soruşturmaya tabi tutulmaları hakim ve savcılarının sadece ifade özgürlüğünün haksız kısıtlanması anlamına gelmeyecektir. Bu aynı zamanda hakim ve savcılarının bağımsızlığının da soruşturmalarla baskı altına alınması demektir. Birçok hakim ve savcının sosyal medya platformlarındaki yazılarından dolayı haklarında başlatılan haksız soruşturmalar nedeniyle emekliliklerini istedikleri ya da istifa etmek zorunda oldukları görülmektedir¹⁰⁴.

Yine yakın zamanda Hakimler ve Savcılar Kurulu, Yargıçlar Sendikası Başkanı, Karşıyaka Hâkimi Ayşe Sarısu Pehlivan'ı, kamuoyunda Grup Yorum olarak bilinen müzik grubunun üyesi olan İbrahim Gökçek'in ölüm orucuna ara vermesinin ardından kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirmesinden sonra 7 Mayıs 2020 tarihinde yaptığı paylaşımında, "Ölüm adın kalles olsun" ifadelerini kullanmış olması gerekçe gösterilerek 3 ay süreyle görevden uzaklaştırmıştır¹⁰⁵. HSK'nın bu işlemi esasında hakim ve savcılarının ifade özgürlüğünün orantısız sınırlandırılmasının yanı sıra, yargı mensubunun bağımsızlığına ve tarafsızlığına zarar vermeyen düşüncesinin cezalandırılması sonucunu doğurmaktadır.

¹⁰³ AİHM Morice/Fransa Kararı, Başvuru No: 29369/10, K.T:23/4/2015, Prg. 128-131

¹⁰⁴ "Bir hakim daha veda etti; 'Mücadele etmek çok zor...' **Hakim Mehmet Gülçek, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) hakkında başlattığı iki ayrı disiplin soruşturması nedeniyle emeklilik kararı aldı.**"

<https://www.hukukihaber.net/mesleki-hukuk/bir-hakim-daha-veda-etti-mucadele-etmek-cok-zor-h430060.html>, İET: 16/03/2020.

¹⁰⁵ <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/hakim-ayse-sarisu-pehlivan-gorevden-uzaklastirildi-1738967> İET: 16/05/2020.

SONUÇ

Temel insan hakkı olan ifade özgürlüğü toplumun bütün bireyleri gibi kamu görevlileri bakımından da vazgeçilmez ve dokunulmaz haklardan biridir. Ancak kamu görevlileri yürüttükleri kamusal görevin gereği olarak bu haklarını kullanırken belli sınırlamalara tabi tutulabilirler. İfade özgürlüğü hakkı kamu görevlilerine de tanınan bir hak olmakla birlikte, bu hakkın kamu görevlileri tarafından kullanımı durumunda diğer kişilere nazaran daha hassas davranılması gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde geçen “görev ve sorumluluk” kavramları bu hususu kamu görevlileri bakımından ortaya koymaktadır. AİHM'ye göre kamu görevlilerinin ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda, “görev ve sorumluluk” kavramının özel bir önem kazandığını ve müdahalenin Sözleşme'nin 10/2. maddesinde düzenlenen meşru amaçlara ulaşma noktasında orantılı olup olmadığını tespit ederken ulusal makamların belirli bir takdir alanı bulunmaktadır. Ancak Devlet memurlarının Anayasa'ya bağlılık ödevleri olmakla birlikte bu ödevlerin gerekçe gösterilerek onların ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamaların hakkın özüne zarar verecek veya hakkı ortadan kaldıracak derecede katı olamayacağı unutulmamalıdır.

Diğer taraftan kamu görevlisi olmakla birlikte yargısal faaliyetleri nedeniyle ayrı bir pozisyona sahip olan yargı mensupları da ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Ancak yargı mensupları bu haklarını yazılı, görsel ve sosyal medyada ya da diğer yerlerde kullanırlarken, her zaman makamlarının itibarını, yargının tarafsızlığını ve bağımsızlığını koruyacak tarzda hareket etmeleri gerekmektedir. Bu dikkat ve özen yükümlülüğü hem yargısal kararlarına yansıttıkları vicdan kanaatleri ve hukuki görüşleri hem de sosyal yaşam alanındaki ifade özgürlüğüne ilişkin faaliyetleri bakımından geçerlidir. Bu bağlamda AİHM'nin “makul gözlemci standardı” çerçevesinde hakim ve savcılarının siyasi, sosyal, kültürel konulardaki tavır, davranış ve sözlerinin tarafsızlıklarına, saygınlıklarına gölge düşürmemesi gerekir. İfade özgürlüğü kapsamındaki faaliyetten dolayı toplumdaki güven duygusunun zarar görmemesi ve ifade özgürlüğü kapsamındaki tavır, davranış ve sözlerden kaynaklı olarak toplumda hakimin tarafsız davranamayacağı yargısının oluşmaması gerekir.

Hakim ve savcı çözüme kavuşturduğu hukuki, siyasi, kültürel ve sosyal uyuşmazlıkların kaynağı olan sorunlara ilişkin görüşlere sahip olması da işin doğasında vardır. Bu nedenle bu sorunlara ilişkin fikirlerini ifade etmeleri onlar bakımından bir hak olmanın yanı sıra bazı durumlarda bir görevdir. Anayasanın ilga edildiği, demokratik hukuk devletinin değerlerinin yok edildiği hukuksuz uygulama ve yasal değişikliklere karşı yargı

mensuplarının, yargı kurumlarının yönetici ve başkanlarının konuşmaları, fikirlerini beyan etmeleri bu noktada bir görevdir. Burada önemli olan husus özellikle siyasi konularda “partizanlaşmadan” duygu, düşünce, öneri ve eleştirilerin dile getirilmesidir. Hakim ve savcının yargı sistemini ilgilendiren yasa tasarısı hakkında açıklama yapması doğal hak olmakla birlikte bunun siyasi taraf olmadan, siyasi kişi ve kurumları hedef almadan ve tarafsızlığını tartışılır hale getirmeden yapılması gerekir.

Öte yandan AİHM'nin hakim ve savcılarının ifade özgürlüğünün sınırları ve bu konuda yaşanan hak ihlallerine dair verdiği kararlar bu noktada yol gösterici konumdadır. Mahkeme, yargı mensuplarının, yargının tarafsızlık ve otoritesinin sarsılmasına sebebiyet verilmemesi adına, daha da hassas davranması gerektiğini kararlarında vurgulamıştır. Mahkemeye göre toplum tarafından genel kabul görmesi nedeniyle, “yargının otoritesi” korunması gereken kavramlar arasında olduğundan mahkemelerin demokratik bir toplumda, davanın taraflarında ve nihayet genel olarak toplumun tümünde uyandırması gereken güven duygusunun zarar görmemesi gerekir. Bu nedenle ifade özgürlüğünün kullanımı söz konusu olduğunda, yargı mensuplarının, provoke edici hususlar olsa dahi basına mesafeli yaklaşımları, kendilerini sınırlayarak yargının tarafsızlığını ve otoritesini sorgulatacak söz ve ifadelerden kaçınmaları, ifadelerinde daha özenli, dikkatli ve sağduyulu dil kullanmaları gerekmektedir.

Bu bağlamda Mahkemenin Kayasu /Türkiye Kararında yargısal faaliyetten dolayı hakim veya savcının sorumlu tutulmasının aynı zamanda onun ifade özgürlüğüne de müdahale olacağı; yine **Wille/Lihteastayn ve Baka/Macaristan** kararlarında ise yazılı, görsel ve sosyal medyada yapılacak fikir açıklamalarının ve onlara yapılacak müdahalelerin sınırları ortaya konmuştur. Bu ve benzeri kararlarda ortaya konan kriterlerin aşılması disiplin soruşturması yoluna gidilmesi hak ihlallerinin doğmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu şekilde disiplin soruşturması ve benzeri yaptırımlar, diğer yargı mensupları üzerinde de soğutucu etki (chilling effect) gösterecek ve ifade özgürlüğü kapsamında yazılı, görsel ve sosyal medyada veya diğer platformlarda yazı, yorum ve eleştiri içeren açıklama yapmaktan kaçınmalarına ve ifade özgürlüğü hakkının kullanımında cesaretlerinin kırılmasına sebep olacaktır.

AİHM'de hakim ve savcılarının siyasi partilere üye olması veya siyasi partilerden aday olması nedeniyle istifa etmelerinin zorunlu tutulmasını onların tarafsız, bağımsız ve nötr olmaları şeklindeki meşru amaç çerçevesinde orantısız bir tedbir olarak görülemeyeceğini kararlarında vurgulamaktadır. Bu nedenle Anayasanın 68/5 ve 76. maddelerinde yer

alan düzenlemeler hakim ve savcılarının tarafsızlıkları, bağımsızlıkları ve nötr olmalarını sağlamayı amaçladığından yerinde sınırlamalardır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, Bahtiyar, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2002), C.6, S.1-2, s.239-262.
- Baş, Eylem “Hâkimlerin ve Savcılarının Disiplin Yönünden Soruşturulmaları ve İşledikleri Suçlar Nedeniyle Yargılanmaları”, (2016) *Ankara Barosu Dergisi*, S.3, s. 265-360.
- Bozkurt, Enver, Dost, Süleyman, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (2002), C.7, S.1 s.47-74.
- Çakmak, Seyfullah, “Hakim ve Savcılar Hakkındaki Araştırma, İnceleme ve Soruşturma İşlemleri”, (2012), *Adalet Dergisi*, S.43, s. 104-138.
- Çetin, Evra, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin 8-11. Maddeleri Bağlamında Çalışanların Hakları, (1. Baskı, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015).
- Çiftçioğlu,, Cengiz Topel, “2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcılarının Disiplin Soruşturmaları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2011), C.13, S.1, s.127-157.
- Dijkstra, Sietske, “The Freedom of the Judge to Express his Personal Opinions and Convictions under the ECHR”, *Utrecht Law Review*, Vol. 13, No. 1, p. 1-17, January 2017. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2926418>, s.1-17.
- Doğru, Osman, Nalbant, Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Cilt:2, (1. Baskı Legal Yayıncılık, İstanbul 2013).
- Duran, Hasan, “İfade Özgürlüğü ve Türkiye”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2006), C.14, S. 1, s. 57-81.
- Duymaz, Erkan, “İfade Özgürlüğünün Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Korunması Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2013), C. XVII, S. 1-2, s.1367-1404.
- Erdoğan, Mustafa “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif”, *Liberal Düşünce Dergisi*, (2001), S.24, s. 8-13.
- Gölcüklü, A.Feyyaz, Gözübüyük, Şeref ve Saygılı, Abdurrahman, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, (12. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2002).
- Gözler, Kemal, İdare Hukuku, I. Cilt, (1. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2003).

- Gülener, Serdar, “Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2011), C. XV, S.2, s.215-252.
- Hasan Tahsin Fendoğlu, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2016), S.25, (Özel Sayı), s. 1-20.
- Inceoğlu, Sibel, Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği, (1.Baskı, Şen Matbaası, Ankara 2007)
- Kandemir, Ahmet, “Devlet Memurlarının Sosyal Medya Paylaşımlarının Hangileri Disiplin İşlemi İle Yargısal Sürece Konu Olabilir?”,(2018), <https://www.memurlar.net/haber/724912/devlet-memurlarinin-sosyal-medya-paylasimlarinin-hangileri-disiplin-islemi-ile-yargisal-surece-konu-olabilir.html>, İET: 16/03/2020.
- Karan, Ulaş, İfade Özgürlüğü, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 2, (1. Baskı, MRK Baskı ve Tanıtım, Ankara 2018)
- Karayaka, Yavuz Selim, “İfade Özgürlüğünün En Yeni İhlali: Wikipedia’ya Erişim Engeli”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2018), C.9, S.2, s.103-124.
- Kayasu, Sacit, 2802 Sayılı Kanuna Göre Hâkim ve Savcıların İfade Hürriyeti, Legal Hukuk Kitapları Serisi: 181, (1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2012).
- Kuru, Baki, Arslan, Ramazan ve Yılmaz, Ejder, Medeni Usul Hukuku, (19. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2008).
- Mecit, Nehare, Mecit, Kemal, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Kamu Görevlilerinin İfade Özgürlüğü Ve Yargı Mensupları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2018), S.33, s.827-861.
- Minar, Murat Turgut, “Kamu Çalışanlarının Siyasi Sosyal Medya Paylaşımları - Tarafsızlık İlkesi Ve İfade Hakkı Sorunsalı”, (2019) <https://www.hukukihaber.net/kamu-calisanlarinin-siyasi-sosyal-medya-paylasimlari-tarafsizlik-ilkesi-ve-ifade-hakki-sorunsali-makale,6528.html>, İET: 16/03/2020.
- Özbey, Özcan, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında İfade Özgürlüğü Kısıtlamaları”, *TBB Dergisi* (2013), S.106, s.41-92.
- Özen, Muharrem, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, (2010), *Ankara Barosu Dergisi*, S.1, s.31-65
- Pekel, Abdulkadir, “İfade Özgürlüğünün Sınırlandırma Sebeplerinden Biri Olarak “Yargı Organının Otorite ve Tarafsızlığının Sağlanması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2014), C. XVIII, S.2, s.367-394.

- Robert M. Howard, “The Limitations on Judicial Free Speech” *The Justice System Journal*, vol. 27, no. 3, 2006, pp. 350–353. JSTOR, www.jstor.org/stable/27977309. Accessed 15 June 2020, s.350-353.
- Sağlam, Abdi, “AİHS’ye Göre İfade Özgürlüğü Hakkı Kapsamında Kamu Görevlileri Açısından Görev ve Sorumluluk Kavramı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (2016), S.25, (Özel Sayı), s.79-103.
- Sevimli, Zekeriya “Bir Sivil İnisiyatif: Yargıçlar ve Savcı Birliği”, (2007), *Ankara Barosu Dergisi*, S.2, s.61-66.
- Şen, Mahmut, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Hâkim ve Savcıların İfade Hürriyeti”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (2016), S.7, s. 931-959.
- Tahincioğlu, Gökçer, “Yargıda ‘özgürlükçü’ çoğunluk”, (2017), <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yargida-ozgurlukcu-cogunluk-2421560> İET: 15/04/2020.
- Tanör, Bülent, *Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu*, (3. Baskı, BDS Yayınları, Ankara 1994)
- Ünal, Şeref , *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı*, (1. Baskı, TBMM Kültür ve Sanat Kurulu Yayınları, Ankara 1994).
- Zabunoğlu, Yahya, *Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü*, (1. Baskı, Ankara Barosu Yayını, Ankara 1999).